

*Samenwerkende wereldburgers in een
schoolproject*

Auteur: Marianne Brandt

E-mail: mbrandts@yahoo.co.uk

Jaar: 2010

Collegenummer: 3237869

Voorwoord

Negentien jaar was ik toen ik, net klaar met de middelbare schoolopleiding, naar Guatemala vertrok om een paar weken Spaans te leren en vrijwilligerswerk te doen via een commerciële organisatie. Ik vond het erg spannend, een geweldige ervaring, maar was tegelijkertijd teleurgesteld in het vrijwilligersproject. Zonder enige ervaring in lesgeven en zelf nog erg jong, kon ik niet veel betekenen voor de klas van twintig kinderen verschillend in leeftijd van nul tot en met zes jaar. Na een paar weken ben ik daarom gestopt met het vrijwilligerswerk met het idee dat ik dit nog wel een keer zal doen, maar dan op een latere leeftijd en met meer Spaanse taalkennis. Negen jaar later ging ik voor mijn bacheloronderzoek naar Guatemala, met de wens om iets in het vrijwilligerswerk te kunnen betekenen door mijn onderzoek te richten op de interculturele samenwerking met lokale medewerkers en Europese vrijwilligers. Tevreden kijk ik terug op mijn tweede ervaring als vrijwilliger en nu ook als onderzoeker. Ik heb veel geleerd over hoe les te geven en hoe ik mijn eigen communicatiestijl aan kan passen aan de situatie en gesprekspartner. Ik heb genoten van het enthousiasme, de inzet en de liefde van alle betrokkenen van het schoolproject, die er samen naar streven de levenssituatie van de kinderen die uit arme gezinnen komen te verbeteren.

Deze thesis had ik niet in mijn eentje kunnen doen. Ten eerste wil ik de twee organisaties en alle informanten hartelijk bedanken. Via de Nederlandse NGO Stichting Los Niños ben ik in contact gekomen met het schoolproject van Asociación Bendición de Dios. Via het schoolproject ben ik aanmerking gekomen met vrijwilligers uit verschillende landen van Europa. Ze hebben hun deuren geopend voor mijn onderzoek en hebben al mijn vragen willen beantwoordden. Ook mijn scriptiebegeleider wil ik bedanken voor al zijn tips en feedback op mijn ingeleverde stukken. Tenslotte wil ik mijn familie, schoonfamilie en man bedanken voor hun hulp en steun die ze me tijdens mijn studie hebben gegeven.

Inhoudsopgave

Inleiding	p. 6
Guatemala	p. 7
Methodologie	p. 9
Hoofdstuk 1 Theoretische perspectieven	p. 12
Ontwikkeling en armoedebestrijding via educatie	p. 12
NGOs	p. 14
Vrijwilligers	p. 16
Interculturele samenwerking	p. 18
Hoofdstuk 2 Project: de school	p. 23
Stichting Los Niños	p. 24
Asociación Bendición de Dios	p. 26
Het belang van educatie	p. 30
Samenwerking tussen de organisaties	p. 34
Hoofdstuk 3 De vrijwilligers	p. 37
Waarom werken met vrijwilligers?	P. 37
Begeleiding en plaatsing	p. 38
Ervaringen van vrijwilligers	p. 40
Meningen over vrijwilligers	p. 43
Hulp van vrijwilligers: toegevoegde waarde of meer werk?	p. 51
Hoofdstuk 4 Interculturele Samenwerking	p. 53
Rugzakken	p. 53
Enculturatie anders door vrijwilligers?	P. 55
Samenwerking vrijwilligers en leerkrachten (schoolproject)	p. 57
Samenwerking vrijwilligers en ouders (familieproject)	p. 59
Interculturele communicatie	p. 59
Kijk op elkaars cultuur	p. 62
Manier van werken	p. 62
Leerkracht weg: vrijwilliger geeft les	p. 63
Hoe kinderen te corrigeren?	p. 65
Aanpassen aan de lokale cultuur	p. 65
De noodzaak van lokaal personeel	p. 66
Conclusie en aanbeveling	p. 68
Literatuurlijst	p. 73
Bijlagen	p. 76
Bijlage 1 Reflectie onderzoek	p. 76
Bijlage 2 Samenvatting in Spaans	p. 78
Bijlage 3 Aanbevelingen in het Spaans	p. 80
Bijlage 4 Originele citaten	p. 81

Voor een aantal weken naar het buitenland om de Spaanse taal te leren, bij te dragen aan de ontwikkeling van het land als vrijwilliger en ook nog eens de cultuur en mensen van het land leren kennen: voor vele jongeren is dat een perfecte combinatie. Ze vertrekken om nieuwe ervaringen op te doen, er even helemaal uit te zijn of te onderzoeken wat ze verder willen doen met hun leven. Naast de verrijking voor de reizende jongeren, heeft de interactie van mensen uit verschillende culturen aan beide kanten invloed. Ook de lokale cultuur komt in aanraking met een andere cultuur. Ook zij leren mensen kennen met hele andere ervaringen, ideeën, meningen over wat wel en niet goed is, taal en percepties van een goede ontwikkeling.

Vrijwilligers vertrekken met het idee te kunnen bijdragen aan de ontwikkeling, maar in hoeverre kunnen zij dit in een land dat zo verschilt aan hun eigen? In Guatemala zijn vele ontwikkelingsprogramma's die op lokaal niveau mensen helpen in hun huisvesting, gezondheidszorg, educatie en/of voedsel, waar de regering deze services niet kan of wil bieden. Binnen deze interventies zijn er vele actoren die middels een interculturele samenwerking met elkaar te maken krijgen. Elk persoon met zijn of haar eigen ideeën, meningen, verwachtingen, culturele achtergrond en beweegredenen om in de interventie te participeren. Kinderen kiezen ervoor om naar school te gaan, zodat ze later in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien. Ouders kiezen ervoor om hun kinderen naar school te laten gaan, in plaats van hun te laten werken. Vrijwilligers kiezen naar het buitenland te gaan om in een NGO te helpen, om een nieuwe ervaring op te doen en hun bijdrage te kunnen leveren aan de ontwikkeling in een land. Guatemalteekse leraren werken op een school voor hun eigen salaris en om de kinderen iets te leren. Al deze actoren beïnvloeden met hun keuzes en acties de eigen leefwereld en die van de mensen om hen heen. In recente debatten over ontwikkelingvraagstukken wordt hiervoor de term *social agency* (Long 1990:7) gebruikt.

Voor mijn bacheloronderzoek heb ik onderzocht hoe de verschillende actoren binnen het schoolproject van Asociación Bendición de Dios (BdD), tegelijk het grootste project van de ondersteunende NGO Stichting Los Niños (SLN), de onderlinge samenwerking ervaren en in hoeverre culturele verschillen hierin een rol spelen. Educatie-interventies zijn niet zomaar ontwikkelingsprogramma's. Educatie beïnvloedt het wereldbeeld van kinderen, vormt hun persoonlijkheid, draagt bij aan culturele overdracht en ondersteunt de kinderen in de toekomst bij het vinden van een baan voor hun levensonderhoud.

De vraagstelling, die de leidraad van mijn onderzoek is geweest en die ik in deze thesis zal beantwoorden, is als volgt:

Hoe ervaren en waarderen de verschillende actoren de bijdrage van vrijwilligers in het educatieve project van BdD en op welke wijze wordt dit beïnvloed door culturele verschillen?

Ter concretisering van de onderzoeksonderwerpen, heb ik meerdere thema's gebruikt. Ten eerste heb ik onderzocht hoe de twee organisaties BdD en SLN en hun gezamenlijke educatief project georganiseerd zijn. Ten tweede heb ik gekeken hoe en waarom de bijdrage van vrijwilligers georganiseerd wordt binnen SLN en BdD. Vervolgens heb ik onderzocht wat de achtergronden, motieven, ervaringen en competenties van de vrijwilligers zijn die in het schoolproject van BdD werken. Ook heb ik geanalyseerd welke culturele verschillen tussen de Europese vrijwilligers en Guatemalteekse actoren de interculturele samenwerking beïnvloeden. Tenslotte heb ik onderzocht wat de ervaringen van de verschillende actoren zijn met de vrijwilligers in BdD. De actoren bij wie ik dit heb onderzocht zijn de Guatemalteekse kinderen, ouders en leerkrachten, maar ook bij de twee organisaties zelf.

Guatemala

Guatemala trekt toeristen en vrijwilligers aan door de bijzondere Mayaruïnes, een grote culturele en ecologische diversiteit, de taalscholen en de kleurige markten. Helaas kent Guatemala ook veel armoede, geweld en ongelijkheid. Op dit moment staat Guatemala op de 122ste plek van de 182 landen in de HDI index en wordt gezien als een gemiddeld ontwikkeld land. Deze index is gebaseerd op levensverwachting, educatie en de PPP (purchasing power parity, oftewel relatieve koopkracht) en is de afgelopen jaren telkens gestegen (UNDP 2009). In Guatemala is de Gini index (die varieert van 0 in een hypothetische situatie van volkomen gelijkheid en 1 in een situatie van volledige ongelijkheid) dramatisch gestegen in de afgelopen vijftig jaar. In 1948 werd dit geschat op .423 (Fischer & Hendrickson 2003: 27) en in 1999 stond deze op .580 (ECLAC 2002: 19).

Het probleem van armoede in Guatemala ligt niet zozeer aan een gebrek aan rijkdom, maar aan de grote ongelijkheid. De Guatemalteekse samenleving bestaat voornamelijk uit *indígenas* en ladinos. Een kleine groep ladinos bewerkstelligt een onevenredige macht over de economie en politiek van Guatemala (Fischer & Hendrickson 2003: 27). De *indígenas* worden gezien als de oorspronkelijke bewoners van het land voordat de Spanjaarden het land veroverden. Ze spreken één van de 21 Maya talen, dragen traditionele klederdracht en zien zichzelf als *indígena*. De ladinos daarentegen, zien zichzelf als Guatemalteeks, dragen Westerse kleding, claimen van Europese afstamming te zijn en spreken Spaans (Fischer &

Hendrickson 2003: 25).

Guatemala kent een gewelddadige geschiedenis van landhervormingen, dictaturen en burgeroorlog. In 1996 werd er door de onderhandelende partijen, de regering en de guerrillabeweging URNG (Unidad Revolucionaria Nacional Guatemalteca), een vredesakkoord ondertekent met daarin een fundament voor educatiehervorming. Tien jaar later werd in Guatemala een nieuw nationaal leerplan geïntroduceerd. Een van de doelen die de regering stelde was decentralisatie en regionalisatie van het onderwijs, participatie van de gemeenschap in het opzetten van het nieuwe leerplan, integratie van educatieve aspecten van de *indígenas*, uitbreiding van interculturele *bilingual* educatie, versterken van een nationale eenheid met erkenning van de culturele diversiteit en een verhoogd budget van de educatie (Mérida Arellano & Asturias de Barrios 2007: 250-251).

Ondanks de maatregelen van de regering is onderwijs in Guatemala nog steeds niet bereikbaar voor alle Guatemalteekse kinderen. Tweederde van de Guatemalteekse bevolking en de meerderheid van de *indígena* populatie leeft in rurale gebieden (Valerio en Rojas 2004, geciteerd in Gershberg et. al. 2009: 190). Binnen de *indígena* populatie zijn ondervoeding en een gebrek aan basisvoorzieningen een veelvoorkomend probleem (Gershberg et. al. 2009: 191). De uitgaven aan educatie in Guatemala is een van de laagste in de hele wereld, slechts 2% van het BNP (ICEFI 2007, geciteerd in Gershberg et. al. 2009: 191).

Zoal eerder genoemd is een van de doelen die de regering heeft gesteld decentralisatie. Ontwikkelingslanden hebben vaak te maken met financiële beperkingen als ze de educatieve services willen uitbreiden. Daarom is het verplaatsen van de financiële last naar subnationale overheidsorganen en gemeenschap- en vrijwilligersorganisaties een aantrekkelijk alternatief geworden. Naast het financiële aspect, helpt decentralisatie ook in het verbeteren van het schoolplan. Lokale mensen weten beter wat de lokale culturele variaties zijn en kunnen het schoolplan overeen laten komen met de specifieke leeromgeving van de studenten gecombineerd met het nationale leerplan (Prawda 1993: 253). Het leerplan van het schoolproject waar ik mijn onderzoek heb gedaan is goedgekeurd door het Ministerie van Educatie van Guatemala. Als kinderen afgestudeerd zijn van deze school, hebben ze dezelfde titel als iemand die op de publieke school gestudeerd heeft. Desondanks wordt de school van Asociación Bendición de Dios volledig gefinancierd door buitenlandse NGOs.

Ik heb mijn bacheloronderzoek uitgevoerd in Alotenango, een rurale dorp, dat op twintig minuten afstand van de stad Antigua Guatemala ligt. In Alotenango wordt voornamelijk Spaans gesproken. In dit dorp is één publieke school aanwezig en daarnaast de privéschool van Asociación Bendición de Dios, die is opgezet om ook de arme kinderen uit

het dorp een kans te geven om zich te ontwikkelen en hun dromen te kunnen verwezenlijken. Asociación Bendición de Dios werkt met kleine klassen, terwijl publieke scholen soms met een klas van 50 kinderen werken. Publieke scholen vragen geen schoolgeld aan de ouders, maar wel een schooluniform en didactisch materiaal. Ondanks de pogingen van de regering om educatie voor iedereen beschikbaar te maken, is zelfs dit soms te veel gevraagd. Arme gezinnen in Alotenango hebben simpelweg het geld niet voor een schooluniform.

Methodologie

Ik heb mijn onderzoek uitgevoerd van 2 maart 2010 tot en met 23 april 2010. Ik heb van begin af aan een open onderzoeksrol gehandhaafd naar alle informanten, zodat ik openlijk notities kon nemen en gemakkelijk een dagboek bij kon houden. De eerste weken heb ik de rol van vrijwilliger opgenomen, zodat ik zelf de interculturele situatie kon ervaren en kon deelnemen aan de dagelijkse activiteiten, interacties en gebeurtenissen. Dit gaf mij tevens de kans om het contact tussen andere vrijwilligers met de leerkrachten en kinderen te kunnen observeren. Het nadeel en tegelijkertijd een onvermijdelijk aspect van participerende observatie, is dat ik soms het gevoel had niet alle taken van de vrijwilliger te kunnen doen en tegelijkertijd niet de volle aandacht als onderzoeker kunnen hebben. Toch had ik niet zoveel informatie kunnen verzamelen als mijn onderzoek alleen gebaseerd was op interviews. Via de onderzoeksmethode participerende observatie heb ik vele informele gesprekken gehad en kon ik het schoolproject van binnenuit meemaken.

Daarnaast heb ik twee onderzoeksmethodes gebruikt om de meningen van kinderen over de vrijwilligers te kunnen achterhalen. Ook kinderen dienen gehoord te worden in onderzoek als het hun leefwereld betreft. Het zijn geen passieve objecten, maar mensen die het begrip dat ze hebben over de wereld actief construeren (Christensen & James 2000: 25). Wel dienen de methoden aangepast te worden, omdat de cognitieve en sociale ontwikkeling van verschillende leeftijdsgroepen zeer verschillen onderling en aan die van volwassenen. Scott (2000) adviseert het gebruik van visuele stimuli, vragen die relevant zijn op de ervaring of kennis van de kinderen, gebruik van context en geduldig zijn tijdens interviewen met kinderen. Ik heb daarom een tekenopdracht aan één klas gegeven en daarnaast een foto-opdracht aan drie verschillende klassen. Deze twee onderzoeksmethodes kon ik tijdens de normale lessen uitvoeren en worden verder uitgebreid beschreven in hoofdstuk 3.

Tenslotte heb ik interviews afgehouden bij negen vrijwilligers en stagestudenten, tien ouders, zeven leerkrachten en het volledige management team van Asociación Bendición de Dios en Stichting Los Niños. De namen van informanten zijn in deze thesis gefingeerd om

hun anonimiteit te waarborgen. Gedurende deze periode woonde ik vlakbij Antigua Guatemala, waardoor het makkelijk was om vrijwilligers buiten hun werktijden te spreken omdat zij allemaal in Antigua woonden. De leerkrachten en ouders heb ik allen in Alotenango gesproken op de school zelf. Na overleg, heeft de directeur van Asociación Bendición de Dios alle interviews voor mij geregeld. Het nadeel was dat ik niet zelf de introductie van mijn onderzoek heb kunnen doen en alle interviews op school gedaan moesten worden, waardoor zowel de families als de leerkrachten mij meer sociaal wenselijke antwoorden kunnen hebben geven. Het voordeel was dat ik zelf geen contacten hoefde te leggen, maar dat mijn informanten vanzelf naar de school kwamen op de door de directeur aangegeven momenten. Toch kwam niet iedereen voor de interviews, ondanks dat de schooldirecteur dit voor mij had geregeld. Ik wilde zowel meerdere moeders als meerdere vaders interviewen, maar heb helaas maar één vader kunnen spreken. De andere vaders waren aan het werk of wilden om een andere reden geen interview doen.

In het volgende hoofdstuk zal ik eerst de theoretische perspectieven op mijn onderzoeksthema's bespreken. Hier zal ik de belangrijkste concepten die ten basis liggen aan mijn onderzoek bespreken en een relatie leggen met mijn onderzoeksresultaten. Vervolgens bespreek ik hoe het schoolproject en de organisaties, die deze tot stand hebben gebracht, georganiseerd zijn in hoofdstuk 2. Dan komen de motieven, meningen en ervaringen van de vrijwilligers aan bod in hoofdstuk 3. Daarna laat ik in hoofdstuk 4 zien hoe de samenwerking verloopt tussen alle actoren binnen de interculturele setting van het schoolproject. Ik sluit af met een conclusie en aanbeveling.

Hoofdstuk 1 Theoretische perspectieven

Dit hoofdstuk is onderverdeeld in verschillende thema's. Ik begin met een uitleg over hoe educatie wordt gebruikt als een interventie ter ontwikkeling en armoedebestrijding, om eerst op macroniveau de theoretische perspectieven van mijn onderzoeksthema te laten zien. De educatieve interventies worden vaak door NGOs georganiseerd of ondersteund, wat in de daaropvolgende paragraaf wordt besproken. Vervolgens bespreek ik een van de veel voorkomende actoren die een bijdrage geven aan NGOs, namelijk vrijwilligers. Ik sluit af met een theoretisch perspectief op interculturele samenwerking.

Ontwikkeling en armoedebestrijding via educatie

Every child is a promise, a sacred gift, a living sign of the future. The challenge before us is therefore how to empower children and enhance their innate ability for hopeful and positive living. (Arigatou Foundation 2008: 4)

Volgens Arigatou Foundation (2008) bevat de groei en ontwikkeling van kinderen fysieke, mentale, sociale, culturele, spirituele, religieuze en milieu dimensies. Helaas is het nog steeds

zo dat veel kinderen lijden door armoede, het missen van toegang tot basisfaciliteiten en educatie, en door honger en ziekte.

Armoede wordt door ontwikkelingsorganisaties niet meer slechts gezien als het missen van geld. In plaats daarvan proberen ontwikkelingsinterventies het multidimensionele karakter van relatieve armoede te bestrijden. Volgens Caroline Moser (1998) laat onderzoek zien dat de armen managers zijn van een complex portfolio van *assets*.

Armoedebestrijdingbeleid die zich richt op menselijk kapitaal en arbeid moet daarom worden aangevuld met ondersteuning in effectief gebruik van de beschikbare *assets* door de armen. *Assets* van de armen zijn arbeid, huisvesting, sociale en economische infrastructuur, relaties binnen het huishouden en sociaal kapitaal. Bij sociaal kapitaal kan je denken aan informele kredietregelingen zoals het lenen van vrienden en burens, informele support tussen huishoudens zoals elkaar helpen bij de kinderverzorging en gemeenschapsactiviteiten zoals de voorraad van urbane voorzieningen als schoolreparaties en studiemiddelen.

Door het vergroten van de hoeveelheid beschikbare *assets*, worden vervolgens ook de *capabilities* van mensen vergroot. OECD onderscheidt de belangrijkste *capabilities*, oftewel de gebieden waarin individuen ongeacht hun gender belemmerd zijn, zoals ervaren in de lokale context: economische, menselijke, politieke, sociaal-culturele en beschermende *capabilities*. Economische *capability* is het vermogen om een inkomen te verdienen, te consumeren en om *assets* te hebben. Bij menselijke *capabilities* kun je denken aan gezondheid, educatie, voeding en onderdak. Politieke *capabilities* bestaat uit mensenrechten, het hebben van een stem en een bepaalde invloed kunnen uitoefenen op politieke beslissingen. Sociaal-culturele *capabilities* staat voor de mogelijkheid om als een waardevol lid deel te nemen aan de samenleving waarin men woont. Beschermende *capabilities* tenslotte helpen mensen zich te kunnen weren tegen externe schokken zodat ze niet in de armoede terecht komen. Alle *capabilities* staan in de context van gender relaties en de milieuomgeving. Over het algemeen hebben vrouwen minder toegang tot deze *capabilities* dan mannen, bepaald door lang bestaande culturele vooroordelen. Armen zijn meestal de grootste slachtoffers van de degradatie van hun omgeving door klimaatverandering en vervuiling (OECD 2001: 37-39).

Bij het onderzoeken naar de situatie van mensen is het belangrijk om zowel macrofenomenen als de *social agency* van mensen te onderzoeken. Mensen zijn sociale actoren, actieve participanten die informatie verwerken en strategieën creëren in de verhoudingen die ze hebben met zowel verschillende lokale actoren als met buitenstaande instituties en personeel (Long 1990: 7). Maar sociale actoren worden niet alleen beïnvloed door hun eigen rationele keuze. Long (1990) benadrukt daarom het belang voor een

combinatie van de actor aanpak en de geschiedenis/structuur aanpak. Voor een goede analyse dienen volgens hem de strategieën en beweegredenen van de verschillende actoren geïdentificeerd worden, de omstandigheden waaruit ze ontstaan, de uitvoerbaarheid of effectiviteit voor het oplossen van specifieke problemen en hun structurele uitkomsten. De geschiedenis van een land beïnvloedt de sociale structuren. Zo heeft het koloniale verleden invloed gehad op de status quo van de grote ongelijkheid in Guatemala. Maar binnen deze structuren hebben sociale actoren bewegingsvrijheid en kunnen zij via *social agency* hun situatie en de sociale structuren veranderen. Als arme kinderen uit een dorpje in Guatemala naar de school van Asociación Bendición de Dios gaan, doorbreken zij de structuur van armoede en ongelijkheid. Doordat zij een goede opleiding ontvangen, hebben zij verhoogde kans op de arbeidsmarkt en kunnen zij beter in hun levensonderhoud voorzien.

Internationale organisaties, regeringen en NGOs zien allen de investeringen in educatie als een sleutelstrategie om armoede te bestrijden en ontwikkeling te bevorderen. Educatie wordt gezien als een cruciaal element voor het stimuleren van empowerment en activering, en daarmee ook de verhoging van de capaciteit om in het levensonderhoud te voorzien en de cyclus van armoede te doorbreken (Tarabini 2010: 204, 207). Volgens Freire (1998) is het zelfs een middel om te streven naar radicale veranderingen in economie, menselijke relaties, eigendom, recht op arbeid, land, educatie en gezondheid en in conservatieve posities waarbij het doel is om geschiedenis en aanhoudende oneerlijke sociaaleconomische en culturele orde te beperken. Emile Durkheim (1902) zei al dat er geen universeel doel kan zijn in educatie, omdat het altijd is aangepast aan het culturele patroon van een gemeenschap (geciteerd in Brock-Utne 2002: 51). Bramwell en Foreman (1993) raadden een creatieve pedagogie aan die gebaseerd is op inheemse educatie. Leerlingen werken samen om te beslissen wat ze dienen te leren en beoordelen hun leerproces in hun eigen culturele, economische en gemeenschapswaardesystemen (geciteerd in Brock-Utne 2002: 57). Het is daarom belangrijk dat een school met lokale leerkrachten werkt, en niet slechts met buitenlandse ontwikkelingswerkers. Op de school van Asociación Bendición de Dios werken Guatemalteekse leraren die uit dezelfde omgeving komen als de kinderen waaraan ze lesgeven, maar ook Europese vrijwilligers die de leraren ondersteunen. Vrijwilligers kunnen een cultuursysteem goed leren kennen en zich hier steeds meer in thuis voelen, maar het feit dat ze uit een andere cultuur komen zal nooit veranderen.

Ik zal nu een veelvoorkomende actor binnen ontwikkelingsinterventies bespreken: de NGOs. Zij streven naar het versterken van de *assets* en *capabilities* van armen in ontwikkelingslanden.

NGOs

One could criticize a given approach and propose modifications or improvements accordingly, but the fact of development itself, and the need for it, could not be doubted. Development has achieved the status of a certainty in the social imaginery. (Escobar 1995: 5)

Ondanks kritiek op ontwikkelingssamenwerking (neo-kolonisme en het vergroten van onafhankelijkheid van ontwikkelingslanden), is ontwikkelingssamenwerking niet meer weg te denken in onze wereld. Via samenwerkende agents uit naties over de hele wereld wordt getracht ontwikkeling te bevorderen in minder ontwikkelde naties. Men streeft onder andere naar armoedebestrijding, bevordering van democratie en het oplossen van gewelddadige conflicten.

Niet-gouvernementele organisaties (NGOs) zijn non-profit organisaties die onafhankelijk van de regering werken, opereren vanuit een idealistische doelstelling, gedeeltelijk of geheel afhankelijk zijn van liefdadigheidsdonaties en het op vrijwillige basis geven van services. De afgelopen decennia wordt de NGO sector in toenemende mate professioneler, maar de principes van altruïsme en vrijwilligersbasis blijven de sleutelkenmerken van NGOs (Lehman 2007: 646). De Wereldbank schat dat meer dan 15% van de totale internationale ontwikkelingshulp via NGOs loopt (geciteerd in Lehman 2007: 646). Sommige geleerden claimen zelfs dat de groei van NGOs leidt tot de opkomst van een nieuwe “wereld samenleving” (Meyer et al. 1997, geciteerd in Johnson & Prakash 2007: 221) en dat we in een tijdperk komen van politiek die voorbij de staat gaat (Wapner 1995, geciteerd in Johnson & Prakash 2007: 221). De wereld lijkt steeds kleiner te worden. Zo kunnen we via internet en televisie situaties en gebeurtenissen over de hele wereld zien vanuit ons eigen huis. Voor sommige individuen is het een wens of zelfs een noodzaak om actie te ondernemen tegen de armoede en ongelijkheid die er in grote delen van de wereld aanwezig is. Individuen bundelen de krachten samen in een collectieve actie, omdat ze geloven dat ze dan bepaalde doelen efficiënter kunnen behalen (Johnson & Prakash 2007: 226). Zo ook de Nederlandse NGO Stichting Los Niños¹ en de Guatemalteekse organisatie Asociación Bendición de Dios. Samen willen ze de vicieuze cirkel van armoede doorbreken voor de arme gezinnen, via het uitbreiden van hun *capabilities*, zodat ze hun wensen kunnen nastreven.

¹ Een stichting wordt opgericht om met behulp van een vermogen een bepaald doel te realiseren. Het doel staat beschreven in de statuten. Een stichting kan een onderneming hebben en winst maken. De winst moet ten goede komen aan een ideëel of sociaal doel. (website Kamer van Koophandel)

In de context van globalisatie is de regering niet meer de enige actor of zelfs de belangrijkste in het leveren, reguleren en financieren van het nationale beleid (Tarabini 2010: 206). NGOs zijn belangrijke actoren binnen het onderwijsbeleid in Guatemala. Zo was een Noorse NGO verantwoordelijk voor het opzetten van een alternatieve scholingsproject, waarbij leraren in de markten en parken van Guatemala Stad lesgeven aan straatkinderen en hun ouders (Miller-Pasquale & Lee 1997). De Nederlandse NGO Stichting Los Niños ondersteunt lokale projecten die zich richtten op de educatie van kinderen in een aantal dorpen. En zo zijn er nog veel meer NGOs in Guatemala die educatie geven aan kinderen of lokale projecten ondersteunen met financiële middelen en arbeidskrachten.

NGOs hebben de missie op zich genomen om een tegengewicht te geven: ze representeren stakeholders in sociale debatten en verdedigen de rechten en de interesses van lokale gemeenschappen (Fassin 2009: 511). De strategieën waarmee en context waarin NGOs werken verschillen zeer: van kleine groepen en individuele gemeenschappen tot projecten op nationaal niveau (Graham-Brown 1991: 295). Op microniveau vullen zij grote ontwikkelingsinterventies aan, door middel van kleinschalige, lokale projecten om direct de armen te kunnen bereiken. Toch worden er ook vraagtekens gezet bij NGO interventies. Het is de NGOs toevertrouwd om actie te ondernemen ter behoeve van een ander: de ontwikkeling van de ander wordt bevorderd. De NGOs nemen een trusteeship op zich, oftewel de intentie die wordt geuit door een *agency* (de NGO) die de capaciteiten van anderen ontwikkelen (Allen & Thomas 2004: 43). Maar wil de gemeenschap wel een bemoeienis van derden? En kan de lokale bevolking wel voldoende participeren in het beleid of bepaalt de NGO wat goed voor hun is? Ontwikkeling is niet een lineair model van groei, dat impliceert dat alle landen op dezelfde manier zullen groeien. Guatemala zal zich nooit op dezelfde manier als Nederland ontwikkelen, omdat beide landen een compleet andere geschiedenis, cultuur en samenleving hebben. Het is daarom belangrijk dat er gekeken wordt naar de lokale behoeftes van ontwikkeling. Sen (1990) ziet ontwikkeling als de uitbreiding van *capabilities*, als het verhogen van de mogelijkheid voor mensen om hun potentieel als mens te verwezenlijken door het uitbreiden van hun *capabilities* (geciteerd in Allen & Thomas 2004: 304). De NGO moet zich altijd afvragen wat de mensen nodig hebben. In hoofdstuk 2 laat ik zien hoe het schoolproject van Stichting Los Niños en Asociación Bendición de Dios is opgezet. Veelal krijgen NGOs hulp van vrijwilligers, die vrijwillig hun tijd besteedden in een ontwikkelingsproject.

Vrijwilligers

Dat buitenlandse vrijwilligers in een school in Guatemala werken is goed, mits opgezet met een plan op halve of lange termijn, anders zijn er geen resultaten. Het programma moet op lange termijn zijn. Qua personen maakt het niet uit of ze voor slechts een paar weken komen, zolang het programma maar op lange termijn is. Het moet duurzaam zijn. (Herminia Diaz, 16 april, schooldirectrice van publieke school Escuela Nacional Francisco Marroquín in dorp San Juan del Obispo)²

NGOs krijgen steeds vaker hulp van buitenlandse vrijwilligers. Het is geen nieuw fenomeen, maar in recente jaren is er een sterke groei geweest van de hoeveelheid individuen die deelnemen aan een vrijwilligersprogramma (Raymond & Hall 2008: 531).

Vrijwilligerstoerisme combineert reizen met vrijwilligerswerk, dat individuen aantrekt die op zoek zijn naar een ervaring die bijdraagt aan hun persoonlijke ontwikkeling, maar ook positief en direct bijdragen aan de sociale, natuurlijke en/of economische omgeving waarin ze participeren (Wearing 2001: 1, geciteerd in Raymond & Hall 2008: 530). Deze vorm van toerisme kan leiden tot de ultieme vorm van duurzaam toerisme: het draagt bij aan de economische gezondheid van een gemeenschap door een combinatie van gelimiteerde gebruik van lokale bronnen (vrijwilligers die bij gastgezinnen wonen en gebruik maken van openbaar vervoer) en de toestroming van geld in een gemeenschap (eten van lokaal voedsel en aanschaf van lokaal goederen). Daarnaast kan het ook bijdragen aan wederzijds cultureel begrip (McGehee & Andereck 2009: 42).

Laatstgenoemde vindt echter niet automatisch plaats. Raymond en Hall (2008) hebben onderzoek gedaan bij tien casestudies bij NGOs en commerciële organisaties die individuen via een vrijwilligerstoerisme programma in contact brachten met een andere gemeenschap. Ze concludeerden dat het essentieel is voor deze organisaties om aandacht te besteden aan het zoeken naar crosscultureel begrip. Ten eerste dienen de ontwikkelingsprogramma's een toegevoegde waarde te hebben voor de lokale bevolking. De lokale bevolking ook te laten werken in het programma en het ontwikkelingsprogramma goed aansluiten bij de behoeftes van de gemeenschap, dragen bij aan een positieve relatie tussen de lokale bevolking en de gasten. Ten tweede moet het programma als een leerproces gezien worden in plaats van als het opdoen van een ervaring. Vrijwilligers zullen zelf ook bijleren tijdens hun vrijwilligerswerk. Ze zijn geen alwetende actoren die met hun kennis de lokale bevolking kunnen ontwikkelen. Organisaties dienen de vrijwilligers te ondersteunen in hun leerproces

² Citaten in het Spaans en Engels zijn door de auteur vertaald naar het Nederlands, zie bijlage 4 voor de originele citaten.

via reflecties en het schrijven van essays over bredere kwesties die rondom het project spelen. Op deze manier worden vrijwilligers aangemoedigd om zich te identificeren met de lokale gemeenschap. Ten derde raadden Raymond en Hall aan om het contact met andere culturen te faciliteren via een groep vrijwilligers van verschillende nationaliteiten of door samenwerking met de lokale bevolking. Het vrijwilligerswerk staat niet garant voor contact met de lokale bevolking buiten het project. Een medewerkster van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (hiervoor themadeskundige goed bestuur op de Nederlandse ambassade in Guatemala) vertelde me dat het volgens haar negatief is als vrijwilligers zich opsluiten in eigen kleine groepen/gemeenschappen van buitenlanders, er alleen zijn voor het fijne klimaat en de mooie natuur of de vrijheid ver van huis. De vrijwilligers die ik heb leren kennen, gaan wel veel om met lokale mensen, maar die komen allemaal uit de stad Antigua. Buiten werktijden is er geen contact tussen de Guatemalteekse leerkrachten en de Europese vrijwilligers.

Het vrijwilligerswerk wordt vaak gecombineerd met een paar weken taalschool, uitstapjes in het weekend en is soms onderdeel van een stage van een opleiding in het land van herkomst. Het is belangrijk dat de vrijwilligers hulp krijgen van de NGO waar ze hun vrijwilligerswerk doen en niet in het diepe worden gegooid. Vrijwilligers dienen ondersteund te worden in hun eigen leerproces, wat de samenwerking met vaste lokale medewerkers zal vergemakkelijken.

Interculturele samenwerking

Het proces waarmee iemand zijn of haar cultuur leert, heet ook wel enculturatie (Kottak 2008: 43). Cultuur is niet gebonden aan een plaats. In de huidige wereld gaan mensen, ideeën, ideologieën, films, muziek, goederen en informatie in een rap tempo de hele wereld over. Desondanks zijn er wel clusters van culturele praktijken en culturele stijlen, die niet noodzakelijkerwijs zijn verbonden aan een totale levensstijl, maar die wel waarden, houdingen, geloven en andere dimensies omvatten die normaal gesproken aan het begrip cultuur worden toegeschreven (Gupta & Ferguson 1997: 77). Cultuur wordt overgedragen via ouders, broers en zussen, grootouders, andere familieleden en gemeenschapsleiders. Maar ook de school speelt een belangrijke rol bij enculturatie, door een institutionele en formele poging tot het overdragen van de cultuur op de leerlingen (Tibbetts et al 1968: 2-3). In sommige ontwikkelingslanden is het publieke schoolsysteem nog niet voldoende. Niet iedereen heeft toegang tot de scholen doordat deze ver weg zijn van hun woonplaats, of omdat kinderen geen geld hebben voor een uniform. Er zijn meerdere NGOs die zich richten op educatie ter bevordering van de ontwikkeling in het desbetreffende land en om het gat te vullen dat de

overheid niet kan of wil dichtten. Vrijwilligers die hun steentje bijdragen geven ook een beetje van hun cultuur door aan de kinderen aan wie ze lesgeven.

Volgens Paulo Freire (1998) is lesgeven is niet allen het doorgeven van kennis. Weten hoe les te geven, is het creëren van mogelijkheden voor de constructie en productie van kennis in plaats van het slechts doorgeven van kennis. Degene die lesgeeft wordt gevormd en hervormd tijdens het lesgeven en degene die les krijgt vormt zichzelf in dit proces. Lesgeven draait niet om het doorgeven van kennis of inhoud. Het is geen activiteit waarbij de leraar een subject is die de student als een object vormt. Het is een wederkerig proces, de een heeft de ander nodig. Ook in vrijwilligerstoerisme is er sprake van een wederkerig proces. Aan de ene kant leren vrijwilligers een nieuwe cultuur kennen en doen ze ervaring op in hun vrijwilligerswerk, aan de andere kant ontvangt de lokale bevolking geld en hulp en leren zij ook een andere cultuur kennen door samenwerking met vrijwilligers. Maar als vrijwilligers ten onrechte de rol op zich nemen van expert of leraar, ondanks gebrek aan ervaring of kwalificaties, kan dit worden gezien als een neokoloniale constructie van de westerling als raciaal en cultureel superieur (Raymond & Hall 2008:531).

In vele lokale ontwikkelingsinterventies werken individuen met een verschillende culturele achtergrond. Ieder heeft zijn eigen ideologie over hoe ontwikkeling zou moeten zijn. Ieder heeft zijn eigen normen en waarden. Culturele waarden zijn de gedeelde impliciete of expliciete ideeën over wat goed, slecht, en wenselijk is in een samenleving (Schwartz 1999, geciteerd in Franklin & Spencer-Oatey 2009: 17). Zoals eerder uitgelegd, werkt een ontwikkelingsinterventie alleen als deze goed is aangesloten op de behoeftes van de lokale bevolking en het beleid is aangepast aan de lokale context. Het onderliggende doel van NGOs is een verandering in de samenleving in de richting die meer past bij hun eigen overtuigingen en ideologieën. Ze willen de wereld een betere plek maken (Fassin 2009:511). Maar als het beleid van de NGO wordt bepaald door individuen uit een andere cultuur dan die van de doelgroep (zoals directeuren of werknemers in een NGO), is er een kans op het niet behalen van de gewenste “betere” situatie, ondanks de goede bedoelingen.

Cutz en Chandler (2009) hebben de non-participatie van Maya volwassenen in alfabetiseringsprogramma's in Guatemala onderzocht. Ze leggen uit dat de ontwikkelingsinterventie niet succesvol is geweest, vanwege het emic-etic onderscheid. Het etic aspect van educatie is gebaseerd op kennis gecreëerd door experts. Het doel van de interventie was om analfabete Maya's te veranderen in Spaanse sprekers en schrijvers. Volgens het etic aspect was het alfabetiseren van de Maya's een ondersteuning in hun ontwikkeling. Het emic aspect, daarentegen, is gebaseerd op culturele patronen die het

gedrag, kennis, houding en waarden van een specifieke groep mensen beïnvloeden. Deze is niet gecreëerd door experts van buitenaf, maar is inherent aan de lokale cultuur. De ondervraagde Maya's legden uit dat als ze zouden participeren, ze niet konden werken en de hele familie honger zou hebben. Daarnaast werd het alfabetiseringsprogramma gezien als pogingen om hun culturele identiteit te vernietigen. Het is belangrijk om de doelgroep te betrekken bij het opzetten en uitvoeren van het interventiebeleid, zodat onvoorziene aspecten als gevolg van cultuurverschil kunnen worden voorkomen.

In mijn eigen onderzoek kwam het verschil in taalgebruik naar voren als een van de aspecten binnen interculturele samenwerking. Ook al leren de vrijwilligers de Spaanse taal goed, dan kunnen zij toch een verkeerde betekenis aan een woord geven. Hofstede (2001) legt uit dat taal niet een neutraal voertuig is. Ons denken wordt beïnvloed door de categorieën en woorden die beschikbaar zijn in onze taal, ook wel bekend als de Sapir-Whorf hypothese. Het letterlijk vertalen van woorden kan door het cultuurverschil toch een miscommunicatie opleveren. Elke cultuur heeft normatieve verwachtingen over het taalgebruik. Zo is het in sommige culturen en subculturen, belangrijker om beleefd te zijn, dan om objectieve correcte informatie te geven.

Hall (1976) stelt dat er culturele verschillen zijn die zichtbaar wordt tijdens interculturele communicatie. Hij onderscheidt *low-context communication* en *high-context communication* (geciteerd in Franklin & Spencer-Oatey 2009: 23). Culturen die een *low-context* communicatie handhaven, gebruiken patronen van communicatie die expliciete verbale berichten gebruiken om de betekenis over te dragen. Men communiceert op een open en directe manier, waardoor de berichten over het algemeen duidelijk en compleet zijn. Als men *high-context* communicatiepatronen daarentegen gebruikt, dan communiceert men via een impliciete en indirecte manier. De betekenis van het gezegde wordt overgebracht door te praten in relatie tot de context (zoals sociale rollen en posities, gedeelde kennis en ervaring) en via niet-verbale communicatie (zoals pauzes, stiltes, en stemtoon). Dit leidt er toe dat berichten soms dubbelzinnig overkomen (Hargie 2007: 62) en er tussen de lijnen door gelezen moet worden (Ting Toomey & Chung 2005, geciteerd in Franklin & Spencer-Oatey 2009: 88). In hoofdstuk 4 zal ik laten zien hoe de Europese vrijwilligers dit hebben ervaren in hun contact met de Guatemalteekse medewerkers en andersom.

Hofstede (2001) stelt dat er vijf dimensies zijn van culturele variatie op landen niveau: individualisme versus collectivisme, *high power distance* versus *low power distance*, gedifferentieerde of overlappende gender rollen, sterk versus weinig ontwijken van onzekerheidssituaties en als laatste focus op de toekomst of heden. De dimensies van

verschillen die ook in mijn onderzoek naar voren kwamen, is die tussen *low-* en *high-power distance* en focus op de toekomst of heden. *High power distance* samenlevingen accepteren en verwachten dat beslissingen op de werkvloer via een gecentraliseerde beslissingstructuur gemaakt worden: de ideale baas is een goedgemeende autocraat. Mensen uit *low power distance* samenlevingen verwachten dat bij beslissingen hun mening eerst wordt geraadpleegd: de macht wordt verdeeld (geciteerd in Franklin & Spencer-Oatey 2009: 18). Op het schoolproject waar ik onderzoek deed viel mij op dat het erg belangrijk is dat de schooldirecteur goedkeuring gaf vóór dat acties werden uitgevoerd. Een vrijwilliger legde me uit dat hij het moeilijk vond om achter de meningen en wensen van de leerkrachten te komen, die hij nodig had om de plannen op te zetten voor sportlessen. De focus op de toekomst of heden, kwam naar voren in de mate van structuur en organisatie van het schoolproject. Een vrijwilliger vond het lastig dat hij zo kort van te voren geïnformeerd werd over een belangrijke taak als evaluatie. Leerkrachten vertelden me dat buitenlanders zo gestructureerd zijn en dat dit in Guatemala bijna niet voorkomt. Meer hierover in hoofdstuk 4.

Tenslotte kwam het verschil tussen arme en rijke landen ook naar voren in mijn onderzoek. Volgens David Landes (2002) is het gat in rijkdom en gezondheid dat de armen en rijken scheiden het grootste probleem en gevaar voor de 21e eeuw (geciteerd in Greig et al 2007: 1). Net na het millennium produceerden de rijke landen viervijfde van werelds meetbare productie van het Bruto Nationaal Product, terwijl de rijke landen maar één vijfde deel van de wereldpopulatie representeren (Greig et al 2007: 2). Vrijwilligers nemen geld mee uit hun land en kunnen in de weekenden rondreizen naar het strand of andere plekken in Guatemala. Leerkrachten en ouders blijven meestal thuis om het huishouden te doen, bij te werken en tijd met familie door te brengen. Naast vrijetijdsbesteding is er ook een verschil terug te zien in het educatieniveau van Guatemala en de landen van de vrijwilligers. In Europa kan iedereen naar een basisschool gaan en is er zelfs een leerplicht. In Guatemala kan niet iedereen naar school en heeft niet iedereen dezelfde kansen om zijn dromen na te streven. Kinderen uit arme gezinnen kunnen niet naar een publieke school door gebrek aan financiële middelen. Het schoolproject zorgt er desondanks toch voor dat deze kinderen uit Alotenango naar school kunnen. Maar zowel leerkrachten als vrijwilligers merken het verschil in educatie tussen hun landen. Door de leerplicht en langere schooldagen zijn kinderen uit Europa op dezelfde leeftijd vaak al verder in de educatie dan de kinderen uit Guatemala.

In dit hoofdstuk heb ik de theoretische perspectieven op armoedebestrijding en ontwikkeling via educatie-interventie uitgelegd. De schoolgaande kinderen vergroten via hun *social agency*

hun *assets* en daarmee hun *capabilities*. De Guatemalteekse regering kan educatie niet beschikbaar maken voor de armste gezinnen in Alotenango, maar door de ontwikkelingsinterventie die ondersteund wordt door een Nederlandse NGO, wordt de structuur van armoede en ongelijkheid toch verandert voor deze gezinnen. Om de interventie tot een succes te maken is het van belang dat de educatie is afgestemd op de leefwereld van de kinderen en het eigen cultuursysteem. Vrijwilligers kunnen helpen in de interventie door les te geven, maar zullen zelf ook veel leren en dienen daarom ondersteund te worden door de NGO. Lesgeven is een wederkerig proces: vrijwilligers zullen invloed hebben op de enculturatie van de kinderen, maar andersom leren de vrijwilligers ook de cultuur van de kinderen aan wie ze lesgeven en de leerkrachten waarmee ze samenwerken. In de volgende drie hoofdstukken zal ik mijn onderzoeksdata presenteren, te beginnen met hoe het schoolproject is georganiseerd.

Hoofdstuk 2 Project: de school

Bij aankomst op de school staan de eerste kinderen met hun rugzakje al in de rij klaar om straks hun tanden te poetsen. Elke klas heeft zijn eigen rij. Als iedereen aanwezig is deelt de vrijwilliger de tandenborstels uit, die elk een naam van de kinderen dragen. De kinderen poetsen hun tanden bij de rij wasbakken voor de ingang van de school. Als ze klaar zijn gaan ze weer in een rij naar het klaslokaal. Een van de kinderen verzamelt alle tandenborstels terwijl de andere kinderen aan hun tafel gaan zitten. Er zitten maximaal 25 kinderen in één klas. Het klaslokaal heeft veel licht, doordat er ramen in het plafond zitten. Er zijn vier tafels voor de kinderen, met elk een andere beschilderd figuur: rode cirkel, een gele driehoek, een groene rechthoek en een blauwe vierkant. Verder is een kled, een verplaatsbaar schoolbord en een tafel voor de leerkracht en vrijwilliger. Het

hele klaslokaal is behangen met didactisch materiaal, zoals plaatjes met getallen, tientallen, dagen van de week en het alfabet. De leerkracht bespreekt 's ochtends de dagindeling met de vrijwilliger door, zodat beiden weten wat er wordt behandeld. Het verschilt per dag, soort leerstof en van de vrijwilliger of laatstgenoemde lesgeeft of de leerkracht. Tien minuten voordat de pauze begint lopen de vrijwilliger en drie kinderen naar de eetruimte, waar de dagelijkse snack met drinken op de tafels wordt neergezet voor de hele klas. In de eetruimte eten alle klassen tegelijkertijd, met uitzondering van de hoogste klassen die later eten. Als de tafel helemaal gedekt is, dan haalt één van de drie kinderen de rest van de klas. De leerkracht en de vrijwilliger eten meestal mee met de kinderen. De leerkracht vraagt eerst aan alle kinderen of iedereen te eten heeft en als alle duimen omhoog zijn, roept iedereen "eet smakelijk". Als iedereen klaar is en de tafel is afgeruimd, dan kunnen de kinderen naar buiten om te spelen. Een bel sluit de pauze af en dit keer staan de kinderen in een rij om hun handen te wassen. Dan begint het tweede deel van de lessen. Als de schooldag is afgelopen, hebben nog drie kinderen corvee. Als het klaslokaal schoon is, kunnen ook zij naar huis. De kinderen worden zelden van school opgehaald door de ouders, meestal lopen ze zelf terug naar huis.

De beweegredenen om het project op te zetten en de regels die gehandhaafd worden beïnvloeden het gedrag van de kinderen, de vrijwilligers en de vaste medewerkers. Ik zal nu laten zien waarom en hoe de organisaties werken, omdat dit van invloed is op de samenwerking tussen vrijwilligers en vaste medewerkers.

Stichting Los Niños

Stichting Los Niños is een Nederlandse NGO die zich inzet om de "zelfstandigheid en zelfredzaamheid van de armste kinderen en hun families³" te vergroten in Guatemala, via de ondersteuning van educatieve projecten. Onderwijs staat centraal in het beleid van Stichting Los Niños, omdat in hun visie alleen educatie de kinderen kan helpen om de vicieuze cirkel van armoede te doorbreken. Ana-Maria Ackermans, vertelde me dat zij de stichting heeft opgezet in 1995. Ze had hiervoor 15 jaar als directiesecretaresse gewerkt en had van haar bedrijf geld meegekregen om haar idealistische plannen te kunnen realiseren. Om belastingvrij het geld te kunnen gebruiken, had ze een stichting opgezet. Daarna is ze samen met vriendin Carla projecten gaan zoeken in Guatemala om te ondersteunen. Stichting Los

³ www.stichtinglosninos.nl (geraadpleegd op 20 mei 2010)

Niños zet niet zelf projecten op, maar doet dit op aanvraag en in samenwerking met lokale mensen die al een project zijn begonnen of willen starten. Daarnaast is er een familieproject opgezet, waarin Europese vrijwilligers en een Guatemalteekse stagestudente de ouders “nieuwe handvaten geven voor de opvoeding van hun kinderen” (Christine, Nederlandse vrijwilliger, 14 maart 2010). Dit project is opgezet door de vrijwilligercoördinator van Stichting Los Niños, maar wordt uitgevoerd in samenwerking met de lokale organisatie Asociación Bendición de Dios, gevestigd in San Juan Alotenango.

Dit is tevens het grootste project dat Stichting Los Niños ondersteunt. In dit dorp wordt vooral Spaans gesproken, al zijn er nog steeds families die de *indígena* taal van dit gebied, Kaqchikel, spreken. In dit dorp krijgen nu 300 kinderen les op deze privé school, die gericht is op kinderen uit de meest arme gezinnen die niet naar een publieke school kunnen gaan. Stichting Los Niños helpt deze organisatie financieel door het doneren van een schoolgebouw, het betalen van de lonen van de Guatemalteekse medewerkers voor een paar jaar en de dagelijkse snack die de kinderen elke dag krijgen voor hun pauze. Daarnaast ondersteunt Stichting Los Niños het project door het geven van arbeidshulp via Europese vrijwilligers.

We kwamen in contact met Julio die een eigen schooltje had opgericht samen met een paar andere leraressen. Ze waren het niet eens met de manier van lesgeven op de publieke school waar zij werkten. De klassen op de publieke school bestonden uit wel 50 kinderen en er was geen interactie tussen de leraar en leerlingen. De leerstof werd door de leraar op het bord gezet en dit moest vervolgens worden nagezegd of opgeschreven door de kinderen. Julio heeft, voor Guatemalteekse begrippen, een zeer vooruitstrevende manier van lesgeven. (Ana-Maria, directrice SLN, 5 maart 2010).

Het tweede grootste project dat Stichting Los Niños ondersteunt is een middelbare school gevestigd in Chimachoy. De inwoners zijn van origine Kaqchikel Maya's en spreken zowel Spaans als Kaqchikel. De school is opgezet door een Guatemalteekse vrouw die van de regering wel goedkeuring kreeg om een school te starten in dit afgelegen gebied, maar geen financiële of materiële steun kreeg. Stichting Los Niños, een Canadese architect en een bijdrage van de gemeenschap zelf, hebben ervoor gezorgd dat de school toch opgezet kon worden.

Carla had kennisgemaakt met een lagere school in Chimachoy waar maar 2 lesboeken

voor de hele klas gebruikt werden. De eigenaresse moest toen in één week een business plan opzetten, wat haar helemaal is gelukt! (Ana-Maria, directrice SLN, 5 maart 2010).

Verder geeft Stichting Los Niños steun aan een aantal kleinschalige projecten. Er is een project in San Mateo Mis Alpas, een dorp waar voornamelijk Maya's leven. Het is een educatie- en opvangproject van de Guatemalteekse vrouw Lys, die met haar project een plek wil creëren waar kinderen zich kunnen ontwikkelen. Ook moeders kunnen hier terecht voor alfabetiseringslessen. Daarnaast geeft Stichting Los Niños beurzen aan talentvolle en gemotiveerde studenten, een klein noodfonds voor medische zorg, betalen ze de loonkosten van een verpleegster in de gezondheidspost in Alotenango en betalen ze het loon van een timmerdocent die les geeft in de timmerwerkplaats tegenover de school.

Maar ook Stichting Los Niños heeft een inkomstbron nodig om haar projecten financieel te kunnen ondersteunen. De stichting krijgt alleen geld van donateurs en sponsors. De Nederlandse of Guatemalteekse regering geeft geen enkele financiële steun, wat er voor zorgt dat het een niet-gouvernementele organisatie blijft, maar waardoor er wel voortdurend gezocht moet worden naar sponsors. Rotary en Lions clubs geven veel geld.

Het zijn service bedrijven, clubs met leden die allemaal verschillende banen hebben en die zich verzameld hebben om iets goed te doen. Als deze geld schenken, dan verdubbelt de NCDO dit. (Ana-Maria, directrice SLN, 5 maart 2010).

Elke keer als Stichting Los Niños een nieuw project wil ondersteunen, moet de persoon in kwestie een business plan opzetten. Dit plan wordt vervolgens aan het bestuur in Nederland voorgelegd, die het project dan al dan niet goedkeurt. Stichting Los Niños sluit vervolgens een contract af voor een bepaalde tijd, waarin duidelijke afspraken staan over wat ze betalen en voor hoe lange tijd. Stichting Los Niños betaalt projecten nooit volledig, omdat ze het belangrijk vinden dat er sprake is van een "eigen investering en een breed draagvlak om de continuïteit te garanderen"⁴. Het initiatief en de verantwoordelijkheid blijven bij de lokale gemeenschap.

Stichting Los Niños bestaat hedendaags uit de directrice Ana-Maria en een Belgische vrijwilligercoördinator, beide werkend in Guatemala. Vanuit Nederland werken het bestuur en een DOE-groep. Laatstgenoemde ondersteunt de stichting door bijvoorbeeld salsa-avonden in

⁴ www.stichtinglosninos.nl (geraadpleegd op 20 mei 2010)

Nederland te organiseren om geld in te zamelen voor nieuwe projecten. Daarnaast werken er vele vrijwilligers tijdelijk in een van de projecten die Stichting Los Niños ondersteunt.

Asociación Bendición de Dios

Zoals eerder genoemd, is Asociación Bendición de Dios het grootste project van Stichting Los Niños. In 2002 zijn ze begonnen met lesgeven aan die kinderen die om verschillende redenen niet naar de publieke school kunnen gaan. Ze begonnen zonder didactisch materiaal en met geïmproviseerde tafels en stoelen, die bestonden uit planken en blokken aarde. In 2003 leerde de schooldirecteur, Julio César García, Ana-Maria en Carla kennen die overtuigd waren van het project. Door hun financiële steun kon Asociación Bendición de Dios uitgroeien tot een grote school waar nu 300 kinderen les krijgen. De educatie die wordt gegeven is gebaseerd op liefde en respect, waarbij het belangrijk is dat de kinderen leren luisteren. Maar even belangrijk is dat de kinderen vragen stellen, raad geven, dat de klassen interactief zijn en de kinderen eigenwaarde krijgen. Er wordt geen aandacht besteed aan religie op de school, omdat kinderen met verschillende religies allemaal les hebben op deze school en ze niemand willen buitensluiten.

Vrijwilligers en stagestudenten ondersteunen de Guatemalteekse leerkrachten op de school van Asociación Bendición de Dios als assistent-leraar. Omdat stagestudenten ook op vrijwillige basis werken en door de vaste medewerkers allemaal worden benoemd met *voluntario*, zie ik vrijwilligers en stagestudenten als dezelfde onderzoeksgroep en omvat de term vrijwilligers beide soort vrijwilligers. In citaten heb ik echter wel altijd een onderscheid gemaakt. Een uitzondering is de Guatemalteekse stagestudente Carla die in het familieproject werkt. Voor haar gebruik ik nooit de term vrijwilliger, vanwege haar Guatemalteekse achtergrond en omdat zij niet als assistent-leraar werkt.

Op de eerste dag krijgen vrijwilligers een print van vier pagina's met de rechten en plichten van de kinderen en vrijwilligers. In het kort staat hier het volgende in:

- * Dagindeling en tijdstippen vergaderingen.
- * Alleen Spaans praten op de school, zodat niemand zich buitengesloten voelt.
- * Vrijwilligers kunnen alleen op hun laatste dag foto's maken.
- * Regels voor kinderen en vrijwilligers (bijv. geen eten in het buurtwinkeltje kopen)
- * Discipline (bijv. 3x klappen -> kinderen moeten stil zijn).
- * Kinderen moeten de school respecteren en op tijd komen.

Kokkinnen maken twee keer per dag een snack voor alle kinderen (kinderen hebben of 's ochtends of 's middags les). Verder is er een werkkraacht die inspringt als er lerarenvergaderingen zijn, vrijwilligers rondgeleid moeten worden, de kinderen naar de gezondheidspost moeten gaan, of hun haren gewassen moeten worden om de luizen te verwijderen. Ook is er een bibliothecaresse die kinderen helpt met lezen en de boeken uitleent. Tenslotte werken de directeur en onderdirectrice, Ana, op de school. De vaste medewerkers zijn allemaal Guatemalteken. Vrijwilligers komen uit Europa en Noord-Amerika, maar nooit uit Guatemala zelf.

Julio moet overal goedkeuring voor geven. De vrijwilligers kunnen niet zelf zomaar dingen gaan veranderen of uitvoeren voordat de schooldirecteur ermee akkoord gaat.

Als je dingen moet vragen, altijd eerst aan de directeur, dan de leerkracht en dan pas de leerling. Altijd die volgorde handhaven, want het vertrouwen..dat moet groeien. (Johan, Belgische stagestudent, 7 april 2010).

Met Julio...van hem hangt het hele familieproject af. Als hij op een dag zegt "sorry, ik zie het niet meer zitten", dan kunnen wij het project niet meer uitvoeren. Zijn mening is heel belangrijk, en ook wat hij wil doen met de families. Maar het contact verloopt goed. (Els, Belgische vrijwilliger, 18 maart 2010).

De voornaamste donateurs van Asociación Bendición de Dios zijn ten eerste Stichting Los Niños, maar daarnaast ook de Nederlandse NGO Stichting Kinderprojecten Guatemala die samenwerkt met Stichting Los Niños. Rebecca Center is een Amerikaanse NGO die twee keer per jaar lesgeeft aan de leerkrachten van Asociación Bendición de Dios. Fe y Esperanza is een Nederlandse NGO die ondersteuning biedt in de verbetering van leefomstandigheden. Tenslotte is er een Guatemalteekse NGO, Alo-amigos, die algemene steun geeft aan de armen en vergeten mensen in Guatemala⁵. Elke NGO geeft ondersteuning volgens hun eigen specialiteit en eigen mening over wat belangrijk is voor een goede ontwikkeling van de samenleving.

Ouders kiezen ervoor om hun kinderen naar de school van Asociación Bendición de Dios te laten gaan, om verschillende redenen. Voor sommigen is het de school die het meest dichtbij is, maar meestal omdat de kosten een stuk lager zijn dan bij een publieke school. De enige studiemiddelen die de ouders moeten kopen, zijn: schriften, potloden en een tas voor de

⁵ www.bendiciondedios.org (geraadpleegd op 20 mei 2010)

kinderen om de schoolspullen in mee te nemen. Een uniform is niet nodig, terwijl dit op publieke scholen verplicht is.

De schoolspullen zijn niet zo duur en we hoeven niet te betalen voor de lessen. De leraren zijn erg punctueel en missen nooit een dag. Ze zijn er altijd, dag voor dag. (Wima Dolores, moeder, 17 maart 2010)ⁱⁱ

Dat de leerkrachten elke dag aanwezig zijn, is niet op alle scholen in Guatemala het geval. Op de publieke scholen zijn veel stakingen en de leerkrachten zijn niet altijd even gemotiveerd:

Het slechte van een publieke school, is dat als de leerkrachten harder werken, ze niet meer verdienen. Het maakt niet uit of ze te laat komen of niet. Het is geen aansprekend systeem. Er is een goed toezicht nodig (Herminia Diaz, schooldirectrice publieke school Escuela Nacional Francisco Marroquín in dorp San Juan Del Obispo, 16 april 2010)ⁱⁱⁱ.

Maar ook de manier van lesgeven en de inhoud van de klassen trekt de ouders aan. Zo krijgen de kinderen Engelse les en *clase de hogar*, waarin waarden en normen aan de kinderen wordt geleerd. Verder wordt er veel aandacht besteed aan hygiëne.

De kinderen zitten op het kleed in een kring en lerares Rosa vraagt van wie de voeten zo stinken. Ze legt uit hoe belangrijk het is om schoon naar de school te komen. “Ik heb ook niet zoveel kleding, en het gaat er niet om, om elke dag andere kleren aan te doen, maar wel dat ze schoon zijn. Jullie willen toch ook niet dat het gezicht van de vrijwilligers verandert als ze vlakbij jullie staan omdat jullie slecht ruiken? Nu moet ik me opofferen en al jullie voeten ruiken”. Zodra ze weet welke kinderen vieze voeten hebben, moeten die naar benden om gewassen te worden. (dagboek 9 maart 2010)

Een ander verschil met de publieke school is dat kinderen worden ingedeeld volgens hun leerniveau en niet volgens leeftijd. Dit zorgt ervoor dat ook de kinderen die er een jaar uit zijn geweest, omdat ze bijvoorbeeld moesten werken of voor een familielid moesten zorgen, toch verder kunnen leren.

Hier studeren de kinderen vanaf 6 jaar. Mijn zoon had een jaar achterstand, maar kon toch verder studeren. (Susana, moeder, 16 maart 2010)^{iv}

Het belang van educatie

Education is the most powerful weapon which you can use to change the world. (Nelson Mandela)⁶

Binnen het schoolproject zijn er verschillende actoren die elk met hun eigen referentiekader werken om de ontwikkeling van een groep families te bevorderen: leerkrachten, vrijwilligers, de organisaties en de ouders zelf. Toen ik aan mijn informanten vroeg wat de beste manier is om de armoede te bestrijden, zei iedereen educatie. Dat educatie zo belangrijk wordt gevonden, is ook zichtbaar in de visie van zowel Stichting Los Niños als die van Asociación Bendición de Dios. De leerkrachten hebben educatie hun vak gemaakt, en de ouders vinden het zo belangrijk dat hun kinderen naar school gaan, dat ze het benodigde schoolmateriaal kopen en de kinderen niet laten werken. Het belang van educatie kwam ook al terug in het *human capabilities* begrip van de OECD die ik heb behandeld in hoofdstuk 1. Educatie bevordert direct of indirect alle *capabilities* die in het model van OECD voorkomen. De economische *capabilities* worden verhoogd doordat opgeleiden een grotere kans hebben op een baan en daarmee hun economische situatie kunnen verbeteren.

Het is waar dat iemand die geen opleiding heeft gehad, meer moeite zal hebben om een regulier loon te verdienen. (Carlos, vader, 23 maart 2010)^v

De menselijke *capabilities* verbeteren doordat educatie een van de cruciale middelen is om je levensomstandigheden te verbeteren (OECD 2001: 38).

Als jij je levenssituatie wil veranderen, dan heb je vaak een opleiding nodig om de dromen en wensen die je hebt te vervullen. (Caroline, Deense stagestudente, 9 april 2010)^{vi}

Educatie helpt ook om de politieke *capabilities* te verbeteren doordat mensen leren wat hun rechten en plichten zijn in de samenleving en daarmee ook leren dat ze een stem hebben.

Een dorp dat niet kan schrijven en lezen is makkelijk te bedriegen. (Diego, Spaanse vrijwilliger, 23 maart 2010)^{vii}

⁶ http://www.allgreatquotes.com/nelson_mandela_quotes.shtml (geraadpleegd op 28 mei 2010).

Door hun deze kennis te geven, kunnen mensen makkelijker voor zichzelf opkomen. Op de school van Asociación Bendición de Dios wordt de kinderen geleerd dat ze een waardig lid zijn van de samenleving en daarom ook hun verantwoordelijkheden hebben. Hiermee wordt de sociaal-culturele *capabilities* van de kinderen vergroot.

Het leren van waarden helpt om een ander leven te leiden. Dat is namelijk heel slecht in Guatemala. Om de samenleving te verbeteren. (Rosa, leerkracht, 15 maart 2010)^{viii}

Tenslotte wordt de beschermende *capabilities* vergroot doordat de kinderen door hun opleiding beter bestand zijn om externe en economische schokken af te weren. Als ze een baan verliezen kunnen ze sneller aan een andere baan komen doordat ze een opleiding gevolgd hebben. Ook hebben ze meer kennis om te anticiperen op externe schokken die hun levenssituatie kunnen veranderen. Dat educatie helpt om de vicieuze cirkel van armoede te doorbreken is voor alle actoren een gegeven. Maar educatie is een breed begrip. Wat is binnen “educatie” nu belangrijk? Genoemd werd tijdens de interviews: leren van normen en waarden, relatie tussen leerling en leerkracht, met plezier leren, verhogen eigenwaarde, leren te communiceren en leren om te gaan met andere volwassenen en kinderen.

Zowel vrijwilligers als leerkrachten vinden het belangrijk dat de kinderen besef krijgen van waarden en normen.

Sommige dingen mag je niet doen. Niet omdat je dan straf krijgt, maar omdat dit nu eenmaal iets is dat je niet doet ten opzichte van anderen. (Lotte, Belgische stagestudente, 7 april 2010)

Een paar regels wordt door de school al meegegeven aan de vrijwilligers in de vier pagina's tellende folder, zoals besproken in de paragraaf Asociación Bendición de Dios. Het is volgens een vrijwilliger verder belangrijk dat kinderen leren dat het niet goed is dat ze liegen.

Als je dat niet aanpakt, dat liegen een van de meest foute acties in je leven is, dan blijft liegen ook normaal. En ik vind dat liegen de wereld juist gevaarlijker maakt. Dat zijn een van de dingen waarvan ouders, leraren en vrijwilligers goed in zouden moeten samenwerken. (Pieter, Nederlandse vrijwilliger, 9 april 2010)

Waarden en normen worden tijdens de enculturatie van kinderen door allerlei mensen overgebracht. Thuis, maar ook op school worden deze geleerd.

Ik zou zeggen dat het belangrijkste de waarden zijn, alhoewel ze die ook vanuit huis meenemen. Desondanks zou je kunnen zeggen dat in dit educatief centrum de waarden worden bijgeschaafd. (Jennifer, leerkracht, 19 maart 2010)^{ix}

Het is in gezinnen waar de ouders de hele dag werken om genoeg te eten te hebben, niet altijd even makkelijk om de kinderen waarden en normen thuis te leren.

Het is belangrijk dat ze de opvoeding eerst thuis in hun familie ontvangen, maar dat is moeilijk omdat velen dit niet thuis hebben. (Elena, leerkracht, 16 maart 2010)^x

Volgens een van de vrijwilligers is het belangrijk dat er een bepaalde relatie is tussen de leerkracht en de leerling.

Het is belangrijk dat ze respect hebben voor de leerkracht, maar ook dat de leerkracht een grote vriendin kan zijn voor u. (Bregje, Belgische stagestudente, 17 maart 2010)

Verder vinden vrijwilligers en leerkrachten dat kinderen het naar hun zin moeten hebben tijdens het leren en dat hen geleerd wordt hun creativiteit te ontwikkelen op hun eigen manier.

Voor mij is educatie niet iets saais. Ik moet toezien dat de kinderen leren, maar wel op een plezierige manier. (Alejandra, leerkracht, 22 maart 2010)^{xi}

Het is belangrijk dat een kind kind mag zijn, dat het in zijn waarde gelaten wordt, dat er geluisterd wordt naar het kind en dat er duidelijkheid en structuur wordt gegeven. (Christine, Nederlandse vrijwilliger, 14 maart 2010)

Door echt te luisteren naar een kind, krijgt deze het gevoel waardevol te zijn. Het gevoel dat zijn of haar mening er toe doet.

Voor mij is het belangrijk dat de kinderen weten dat ze een individu zijn binnen de samenleving en dat ze kunnen communiceren en zichzelf ontwikkelen op de beste manier. Dat ze weten dat ze kunnen uitten wat ze voelen. (Elisa, leerkracht, 22 maart 2010)^{xii}

Naast de verhoging van de eigenwaarde, is het ook belangrijk dat een kind leert om te gaan met andere volwassenen dan alleen zijn of haar ouders.

Een leerkracht moet een vertrouwenspersoon zijn en laat de leerlingen ook zien dat je ook met andere personen in vertrouwen kan praten, van de volwassenen. (Johan, Belgische stagestudent, 7 april 2010)

Leren te communiceren werd door zowel vrijwilligers en leraressen als een belangrijk aspect gezien in de educatie.

Eerst vooral communicatie, dat is de sleutel tot de rest. Als een kind niet leert spreken, dan heeft die al achterstand op alles wat hij gaat doen. Maar ook de manier waarop, de omgang met elkaar. Als dat er is, dan kan een leerling ook verder leren in een systeem als school, scouting of vrienden. Ik heb het niet over babbelen, maar over communiceren. (Johan, Belgische stagestudent, 7 april 2010)

Het is belangrijk dat kinderen leren om te gaan met andere kinderen, het is een onderdeel van educatie. (Carla, Guatemalteekse stagestudente, 15 april 2010)^{xiii}

Communicatie wordt niet alleen op school geleerd, maar is een onderdeel van het enculturatieproces.

De communicatie die er binnen het gezin is, is mijns inziens waar alles begint. Want educatie is niet alleen leren, maar ook het begrijpen ervan en het in de praktijk brengen van het geleerde. (Carla, Guatemalteekse stagestudente, 15 april 2010)^{xiv}

Hoewel vrijwilligers en leraressen veel liefde geven aan de kinderen, is dat voor beide onderzoeksgroepen niet het enige wat belangrijk is om de kinderen een goede educatie te geven.

Belangrijk in de educatie is een goed evenwicht tussen liefde geven en structuur bieden. Structuur en discipline...kinderen hebben dat echt nodig. Dus alleen maar kinderen graag zien en veel liefde geven, dat werkt niet. En omgekeerd ook niet, als je alleen maar heel streng bent en heel veel beperkingen oplegt, en weinig liefde geeft of geen tijd maakt voor *cariño* (liefde) dan werkt het ook niet. (Els, Belgische vrijwilliger, 18 maart 2010)

Voor ouders is het vooral belangrijk dat de kinderen naar school kunnen, en dat ze iets leren. Via de school van Asociación Bendición de Dios is het mogelijk dat hun kinderen naar school kunnen, wat niet mogelijk zou zijn op een publieke school. Ze beantwoordden mij vooral met dat voor hen de inhoud van de lessen belangrijk zijn, dat ze leren schrijven en lezen, dat ze goed luisteren naar de leraressen en vrijwilligers en hun respecteren. Maar ook dat ze schoon naar school komen en geen slechte woorden zeggen.

Ik zou het niet leuk vinden dat ze me halen en zeggen dat mijn kinderen slechte woorden gebruiken. (Olga, moeder, 17 maart 2010)^{xv}

In mijn onderzoek kwam ik geen tegenstrijdigheden tegen over wat belangrijk gezien werd in de ontwikkeling van kinderen. Wel is er een verschil in de prioriteit van wat belangrijk is. Ouders vinden het vooral belangrijk dat de kinderen überhaupt naar school kunnen gaan, omdat sommigen dat zelf niet hebben kunnen doen of dat het voor hun financieel lastig is om de kinderen naar een publieke school te laten gaan. Vrijwilligers en leerkrachten wijzen vooral op het belang van normen en waarden, communicatie en het op een speelse wijze leren. Ik kom later nog terug op de samenwerking tussen vrijwilligers en leerkrachten in het schoolproject.

Samenwerking tussen de organisaties

De samenwerking tussen Stichting Los Niños en Asociación Bendición de Dios heeft geleid tot een succesvol educatief project, waar de ouders zeer tevreden over zijn. Maar deze samenwerking is niet altijd even soepel verlopen. Beide directeurs van deze organisaties hebben sterke persoonlijkheden en elk hun eigen ideologieën. Alhoewel Ana-Maria in een gesprek aangaf zich niet inhoudelijk met de projecten te bemoeien, moeten de ideeën van de directeurs over het project wel min of meer gelijk zijn om de relatie te kunnen laten voortbestaan. Stichting Los Niños is het soms niet eens met de werkwijze van Asociación Bendición de Dios. Het gaat voornamelijk om twee zaken, namelijk dat de kinderen soms te veel vrij wordt gegeven en dat de leerkrachten vaak de les uitlopen voor vergaderingen en de vrijwilliger alleen laten. Stichting Los Niños zal geen ondersteuning geven als zij niet achter het beleid van de lokale organisatie staan. Tegelijkertijd weet een lokale organisatie wel het beste wat nodig is in de gemeenschap en hoe dit bereikt kan worden. Teveel invloed van de donateurs leidt tot een gevoel dat de lokale organisatie niet zijn eigen ding kan doen.

In het verleden beïnvloedde Stichting Los Niños veel. Asociación Bendición de Dios is een autonoom project, een vereniging. Vorig jaar was het voor Stichting Los Niños hun project, terwijl anderen dit wel duidelijk hebben. Ze kunnen zonder probleem invloed uitoefenen, als wij de directie blijven. Zij zijn donateurs, niet de directie. (Julio, schooldirecteur BdD, 17 maart 2010)^{xvi}

Wie beslist uiteindelijk in dit project in geval van onenigheden? Een Nederlandse NGO die zorgt voor financiële middelen en vrijwilligers, of de Guatemalteekse organisatie die leidinggevend is in het schoolproject? Ik vroeg aan de vrijwilligerscoördinator van Stichting

Los Niños, wie volgens haar de beslissing heeft in dit geval van onenigheid over de vrijwilligers die alleen in de klas worden gelaten:

Financieel beslist de NGO, maar inhoudelijk de lokale organisatie. Maar als er grote verschillen zijn, dan passen de wegen niet meer bij elkaar zoals bijvoorbeeld het geval is bij onderwijs...(...)...Ondanks het lange bestaan van Stichting Los Niños merk je toch achteraf dat wij een bepaald idee hebben en niet stilstaan wat de leraren bijvoorbeeld niet willen. Met onze logica zou je het zo en zo moeten doen, bijvoorbeeld de kinderen op school gereinigd water laten drinken, terwijl ze dat thuis ook niet doen. (Heidi, tijdelijke vervanger van vrijwilligercoördinator SLN, 19 april 2010)

Zowel Julio als Ana-Maria vertelden me dat ze in het verleden onenigheden hebben gehad, maar dat ze daardoor nu wel een werkverdeling hebben waar beide partijen tevreden mee zijn. Toch vertelde een vrijwilliger me dat als Stichting Los Niños erachter zou komen dat ik een hele dag alleen was gelaten door de leerkracht met de kinderen, hun dat absoluut niet leuk zouden vinden. Wiens ideologieën uiteindelijk gevolgd worden in de praktijk, blijft dus een spanningsveld. Maar dit spanningsveld zorgt er wel voor dat beide partijen scherp blijven. Stichting Los Niños, omdat ze zich niet teveel kunnen bemoeien met de lokale projecten, en Asociación Bendición de Dios omdat ze gecontroleerd worden op hun werkwijze door de donateurs.

In dit hoofdstuk heb ik besproken hoe het schoolproject en de twee organisaties die het project hebben opgezet, georganiseerd zijn. Het schoolproject is uitgebreid op aanvraag van lokale mensen, met financiële en arbeidshulp van verschillende NGOs. Educatie wordt door alle betrokkenen uit het schoolproject gezien als de beste manier om armoede te bestrijden, doordat de *capabilities* worden uitgebreid. De educatie die wordt gegeven moet op een speelse en interactieve manier worden gegeven aan de kinderen, waarbij aandacht wordt besteed aan het leren van normen, waarden, communicatie en omgaan met anderen. Maar ook het verhogen van de eigenwaarde van de kinderen en een goede relatie tussen leerkracht en leerling wordt belangrijk gevonden. Het blijft belangrijk dat zowel de lokale medewerkers als de buitenlandse NGO medewerkers het eens zijn met de werkwijze in het schoolproject om een goede samenwerking en voortgang van het project te verwezenlijken. De arbeidshulp die wordt gegeven door de vrijwilligers die via de NGOs binnenkomen in het schoolproject, wordt in het volgende hoofdstuk besproken.

Hoofdstuk 3 De vrijwilligers

In dit hoofdstuk komen de beweegredenen van de organisaties om met vrijwilligers te werken aan bod. Vervolgens wordt de begeleiding en plaatsing van de vrijwilligers in het project besproken. Dan beschrijf ik de meningen en ervaringen van en over de vrijwilligers, zoals deze tijdens interviews, participerende observatie en tijdens een foto- en tekenopdracht naar voren zijn gekomen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een analyse over wanneer vrijwilligerswerk effectief is of eigenlijk alleen maar werk oplevert voor de vaste leerkrachten.

Waarom werken met vrijwilligers?

Stichting Los Niños zou volgens Ana-Maria niet zonder vrijwilligers willen werken, maar vrijwilligers dienen wel slechts een toegevoegde waarde te hebben in de projecten. Door de economische recessie en het nieuws van de jongen uit Breda die was vermoord in een

chickenbus, waren er een lange tijd veel minder vrijwilligers. De projecten moeten ook zonder vrijwilligers kunnen blijven draaien.

We hebben meer dan 400 vrijwilligers gehad in 6 jaar tijd. Het houdt je scherp door de vragen die ze stellen. Als ik iets moest opgeven zou dat niet de vrijwilligers zijn, vanwege de ervaringen die het hen oplevert en omdat Stichting Los Niños projecten ondersteunt waar dit mogelijk is. Vrijwilligers hebben een andere kijk op dingen. Ze komen uit verschillende culturen en leren dat het hier heel anders is dan bijvoorbeeld in Nederland of België. Ze kunnen deze ervaringen weer meenemen naar het land van herkomst. Indirect komen hier ook vaak sponsors uit, omdat hun omgeving weer geld doneert. (Ana-Maria, directrice SLN, 5 maart 2010)

Het gaat Stichting Los Niños er niet om de projecten draaiende te houden met vrijwilligers, maar juist om de ervaringen van de vrijwilligers en daarmee indirect ook nieuwe sponsors:

De energie en kracht die de vrijwilligers geven is geweldig. 99% van de mensen wil echt iets goeds doen en geven veel inzet en liefde. Ze kijken hoe het er aan toe gaat in andere landen. Hun eigen ervaringen nemen ze mee naar het land van oorsprong, zodat ze hun omgeving in het thuisland ook veranderen en het noord-zuid verschil verminderen. De vrijwilligers kunnen hier niets veranderen, dat is een verkeerde insteek, het gaat om hun eigen ervaring. Maar het is ook een bron van inkomsten. (Virginie, vrijwilligercoördinator SLN, 5 maart 2010)

Voor Asociación Bendición de Dios ligt dat iets anders.

In onze educatieve programma's hebben we meer dan één leerkracht nodig in de klas. (Julio, schooldirecteur BdD, 17 maart 2010)^{xvii}

De hulp die zij krijgen van vrijwilligers verlicht het werk van de leerkrachten.

Het positieve is dat ze het werk van de Guatemalteekse leerkrachten verlichten. (Ana, onderdirectrice BdD, 12 maart 2010)^{xviii}

Doordat er vrijwilligers in de klas meehelpen, kunnen deze soms een les overnemen, de schriften nakijken, de klas in de gaten houden als er een lerarenvergadering is, of kinderen helpen die een achterstand hebben en die wat extra aandacht nodig hebben.

De vrijwilligers helpen de leerkrachten en de kinderen veel. De vrijwilligers geven de kinderen iets meer aandacht aan de kinderen, omdat wij bezig zijn met andere dingen. Zij hebben meer tijd met de kinderen. (Katja, leerkracht, 18 maart 2010)^{xix}

Begeleiding en plaatsing

Als vrijwilligers in Guatemala aankomen krijgen ze eerst Spaanse les en in de eerste weken krijgen ze een rondleiding in de projecten van Stichting Los Niños. Dan kunnen de vrijwilligers hun voorkeur aangeven in welk project ze willen werken en ook of ze met oudere of kleinere kinderen willen werken. Wel moet dit in overleg gebeuren met de Guatemalteken die het project leiden. Als een vrijwilliger op de school van Asociación Bendición de Dios wil werken, gebeurt dat in overleg met de onderdirectrice Ana. Zij kijkt waar plek is, en wat de voorkeur van de vrijwilliger is. Blijft een vrijwilliger voor een lange periode (één jaar) werken, dan zal deze in een klas worden gezet, waar meer kinderen een achterstand hebben. Ook wordt er door zowel Stichting Los Niños als Asociación Bendición de Dios gekeken naar het opleidingsniveau. Zowel vrijwilligers als stagestudenten zijn assistent-leraar. Maar een stagestudent die in het land van herkomst een lerarenopleiding volgt, zal zelfstandiger kunnen werken tijdens hun vrijwilligerswerk dan iemand die net van de middelbare school af is.

Als een vrijwilliger eenmaal aan het werk is, wordt deze door Stichting Los Niños begeleid via een vrijwilligerbijeenkomst die één keer per maand wordt gehouden. In de maand dat ik werkte als vrijwilliger gingen we met alle vrijwilligers eten in het huis van Ana-Maria. De sfeer was informeel en ontspannen. Eerst werd er een rondje om de tafel gedaan, waarbij iedereen zich voorstelde en uitlegde wat hij of zij precies kwam doen. Daarna werden er huishoudelijke taken besproken, zoals wie kan helpen met additionele taken als het vertalen van teksten of oppassen voor de ouders die deelnemen aan het familieproject. Verder werden er veiligheidstips gegeven door de vrijwilligercoördinator, omdat Guatemala toch gevaarlijk kan zijn. Naast deze bijeenkomst kan een vrijwilliger altijd naar de vrijwilligercoördinator voor vragen, adviezen of voor problemen die ze zijn tegen gekomen. Voor stagestudenten zijn vaak additionele bijeenkomsten nodig, omdat de vrijwilligercoördinator rapportages moet schrijven voor hun studiebegeleiders en de voortgang moeten bespreken. Één vrijwilliger merkte op dat voor mensen die verlegen zijn, het fijn zou zijn als ze een doelgerichte begeleiding zouden krijgen vanuit Stichting Los Niños.

Sommige vrijwilligers denken al gauw, “ik zit me aan te stellen”, of dat ze rare vragen hebben. Ik denk dat die drempel overbrugd kan worden door met een bepaald persoon één op één te praten, ook al is het maar een halfuurtje. Juist de stille mensen hebben de meeste verhalen. (Pieter, Nederlandse vrijwilliger, 9 april 2010)

Niet iedereen vindt meer begeleiding nodig.

De begeleiding was voor mij meer dan genoeg. Mijn handje hoeft niet vastgehouden te worden. (Lotte, Belgische stagestudent, 7 april 2010)

Vanuit Asociación Bendición de Dios is er ook begeleiding. Één keer per twee weken op vrijdagmiddag is er een gezamenlijk bijeenkomst met alle vrijwilligers, vrijwilligerscoördinator van Stichting Los Niños, leerkrachten en de onderdirectrice om de lopende zaken, bijzonderheden met betrekking tot kinderen en de samenwerking te bespreken. Ook vrijwilligers van andere NGOs zijn aanwezig bij deze vergadering. Het idee is erg goed, maar zowel de vrijwilligers als de leerkrachten zeggen niet alles tijdens deze vergadering. Na deze bijeenkomst neemt de vrijwilligerscoördinator van Stichting Los Niños “hun” vrijwilligers nog apart om te verifiëren of alles goed gaat of dat er nog andere onbenoemde dingen zijn. Voor vrijwilligers is het makkelijker om in hun eigen taal te praten en durven daarom meer te zeggen tijdens de aparte Stichting Los Niños vergadering, maar het bevordert het contact tussen de vrijwilliger en de leerkracht niet. Stichting Los Niños zou zich niet inhoudelijk bemoeien met projecten, maar laat op deze manier niet de volledige verantwoordelijkheid bij het project zelf. Op de andere vrijdagen zijn er één op één vergaderingen tussen de vrijwilliger en de leerkracht, waardoor hun onderlinge samenwerking wel onderling besproken kan worden.

Vrijwilligers hebben verschillende beweegredenen om een vliegtuig te pakken en in het buitenland aan de slag te gaan. Één vrijwilliger is een Guatemalteekse jongen die geadopteerd is door een Nederlands gezin en wilde zijn eigen cultuur leren kennen. Een aantal vrijwilligers volgen hun stage in Guatemala, omdat ze Spaans willen leren en een nieuwe ervaring willen opdoen. Ze willen iets helemaal anders, of willen armere mensen helpen. Weer anderen zijn geïnteresseerd in de Mayacultuur en wilden hier meer over te weten komen. Ook staat Guatemala goed aangeschreven voor Spaanse taalscholen. En sommigen vertrekken naar Guatemala omdat ze hun gevoel volgen. De voorbereiding die door de vrijwilligers gemaakt zijn verschilt veel. Sommigen hebben meerdere boeken gelezen over Guatemala om alvast wat over het land te leren. Anderen laten het allemaal over hun heenkomen en weer anderen hebben zich voor hun school verdiept in Guatemala door een werkstuk te schrijven over het land en zijn geschiedenis. Één van de vrijwilligers zou het volgende meegeven aan nieuwe vrijwilligers als voorbereiding:

Ik denk dat de vrijwilligers van tevoren goed moeten kijken wat ze in hun mars hebben, want er zijn verschillende projecten over de hele wereld, waar jij jouw kunde kunt geven. Als jij niet jouw kunde kunt geven, dan zal het sneller saai voor je worden en niet meer

interessant. Het gaat er ook om hoe jij jouw tijd plezierig in kan zetten. (Pieter, Nederlandse vrijwilliger, 9 april 2010)

Ervaringen van vrijwilligers

Alle vrijwilligers die ik heb gesproken, vinden het vrijwilligerswerk een geweldige en verrijkende ervaring. Ten eerste leren ze om het werk gewoon te doen, ondanks dat het Spaanse taal niveau niet perfect is, je nog nooit eerder hebt les gegeven of omdat je perfectionistisch of onzeker bent.

Mijn tofste ervaring, was de eerste dag dat ik binnen kwam bij de school. Het eerste uur gingen we toneelspelen voor de ouders van het familieproject. Dat was wel een vuurdoop. Mijn Spaans was nog totaal niet op het punt, eerste keer op school, eerste keer in Alotenango, eerste keer alles...heel veel bij elkaar. Eerst moest ik het met handen en voeten uitleggen. Gewoon doen en dat vind ik tof. (Johan, Belgische stagestudent, 7 april 2010)

Een van de vrijwilligers vertelde me dat ze over haar eigen grenzen is gegaan, door alles gewoon te doen, ondanks haar slechte Spaans. Een andere vrijwilliger vertelde me dat het haar zo meeviel wat ze uiteindelijk in de klas kon doen ondanks haar Spaanse niveau. Weer een andere vrijwilliger vertelde me dat doordat ze af en toe alleen in de klas stond, ook echt het gevoel kreeg dat het “haar” klasje was. Ook vertelde een van de vrijwilligers me dat hij door het vrijwilligerswerk erachter is gekomen hoe leuk hij lesgeven eigenlijk vindt.

Vrijwilligers vertelden me dat ze veel leren. Ten eerste leren ze hoe goed ze het eigenlijk hebben in hun land van herkomst.

Het is verrijkend aan de manier waarop je verder kan leven. Want vaak denken we dat we heel veel tekort komen in ons wereldje, maar als je hier komt en ziet wat tekort komen is, dan denk ik dat je levensbeeld toch wel wat positiever wordt...(…) Ik heb van de kinderen geleerd dat hoe moeilijk het leven ook is, je er heel veel moois uit kan halen. (Pieter, Nederlandse vrijwilliger, 9 april 2010)

Vrijwilligers genieten van hoe blij de kinderen zijn met hun aanwezigheid. Een van de vrijwilligers merkte op hoe warm de kinderen naar hem zijn. Als hij 's ochtends aankomt en de deur opendoet, wordt hij altijd omhelst door een paar kinderen. Vrijwilligers leren om zich aan te passen aan een andere cultuur, open te staan voor andere meningen en flexibeler te zijn.

Normaal gesproken vindt ik altijd dat mijn manier altijd goed is en nu word ik gedwongen om dingen op andere manier te bekijken. (Christine, Nederlandse vrijwilliger, 14 maart 2010)

Ze moeten zich aanpassen aan het lokale project, waarin ze elke dag met Guatemalteekse kinderen en leerkrachten werken. Het helpt als de vrijwilligers bij aankomst een open houding te hebben.

Als je met een open geest naar een land toegaat, dat je verwachtingen dan ook op de een of andere manier op een goede weg worden geleid, waardoor je niet echt met teleurstellingen te maken krijgt. (Pieter, Nederlandse vrijwilliger, 9 april 2010)

Vrijwilligers leren op persoonlijk vlak veel, maar ook op professioneel vlak. Ze doen werkervaring op in het buitenland en in een andere taal. In Guatemala moeten vrijwilligers bovendien met minder middelen werken dan ze gewend zijn in het thuisland. Een sportleraar vertelde me dat hij creatiever is geworden, doordat hij met minder materiaal moet werken. Ik heb een keer meegelopen bij zijn sportles en in de speeltuin van het dorp waar op die dag de sportles gegeven werd, had hij een parcours gebouwd met behulp van boomstronken, de glijbaan, de schommel en een paar ballen en ringen. In het land van herkomst zou hij gebruik maken van alle materialen die aanwezig zijn in de gymzaal.

Alle vrijwilligers vertelden me tijdens het interview dat ze het zo bijzonder vinden dat iedereen hen groet op straat, dat de mensen zo vriendelijk overkomen. Één vrijwilliger verbaasde zich over de speelplaats voor de pauze van de schoolkinderen: de straat voor het schoolgebouw.

Gewoon op de straat, met allemaal stenen, honden, afval, brommers, springtouwen, springen, voetballen. En dan spelen ze een spelletje dat lijkt op rugby. Ze nemen de bal en lopen vervolgens weg. En dan probeert iedereen de bal af te pakken, en dan loopt er weer iemand anders met de bal weg, zo zonder doel, en dan denk ik wauw..ze vallen niet! Als je vijf kinderen in België op die straat zou zetten en die moeten twintig meter lopen... (Johan, Belgische stagestudent, 7 april 2010)

Wat als negatief wordt ervaren door sommige vrijwilligers is dat ze wel langer zouden willen werken, maar dat niet kunnen omdat ze geen salaris krijgen. Ook al zou het slechts een huis en voeding zijn wat gegeven wordt, dan zouden ze veel langer in Guatemala kunnen werken. Verder is het voor de vrijwilligers belangrijk dat ze het gevoel hebben echt nuttig te zijn.

Als assistent-leraar miste ik wel een uitdaging, omdat er niet zoveel van je verwacht wordt. Meestal was het gewoon een uitdaging om alleen voor de klas te staan. (Els, Belgische vrijwilliger, 18 maart 2010)

Zelf had ik regelmatig het gevoel niet echt iets te kunnen bijdragen in de klas als assistent-leraar. We waren met twee vrijwilligers ingedeeld in dezelfde klas. Ik had op weinig momenten het gevoel dat wij alle twee echt nodig waren. Voor sommige vrijwilligers is het zelfs een reden om te vragen of ze op een andere manier kunnen bijdragen. Een Spaanse vrijwilliger die via het internet terecht was gekomen bij Asociación Bendición de Dios, was ook met twee vrijwilligers in één klas ingedeeld en had het gevoel dat het niet veel uitmaakte of hij er wel of niet was. Hij voelde zich niet nuttig als assistent-leraar en wilde zijn ervaring als sportleraar volledig benutten. Hij is toen met de schooldirecteur gaan praten en samen hebben ze afgesproken dat hij zich volledig zou inzetten voor de sportlessen. Vrijwilligers komen met de intentie om iets bij te dragen aan de ontwikkeling van een gemeenschap, en als ze dan niet het gevoel nuttig te zijn valt dat tegen. Volgens onderdirectrice Ana worden er maximaal vier vrijwilligers in dezelfde klas gezet. Maar als met twee vrijwilligers in één klas ze al het gevoel hebben dat ze niet nuttig zijn, hoe zal dat dan zijn met vier vrijwilligers voor één klas? Ook een van de leerkrachten die met de allerjongste kinderen werkt, benadrukte dit.

Ik werk goed met twee of drie vrijwilligers, maar als er meer zijn dan is het moeilijk om werk voor hun te zoeken. (Elena, leerkracht, 16 maart 2010)^{xx}

Meningen over vrijwilligers

Alle leerkrachten benadrukten dat ze blij zijn met de extra hulp die ze krijgen in de klas. Zo vertelde leerkracht Rosa mij dat door de hulp van de vrijwilligers, de leerkrachten alvast kunnen werken aan de dagindeling voor de volgende week of een leerling die extra aandacht nodig heeft, apart helpen. Ook kijken de vrijwilligers meestal het huiswerk na. Dat door de aanwezigheid van de vrijwilligers kinderen met achterstand extra aandacht krijgen werd door alle leerkrachten benoemd. Ook zijn ze blij dat de vrijwilligers zoveel liefde geven aan de kinderen.

De kinderen hebben liefde nodig en de vrijwilligers doen dit goed. (Elisa, leerkracht, 22 maart 2010)^{xxi}

Maar een lerares vertelde me dat als de vrijwilligers geen leraar (in opleiding) zijn, ze door gebrek aan ervaring soms niet weten hoe ze zich moeten richten naar de kinderen en hoe ze

het beste dingen kunnen verwoorden. Ik kom hier in het volgende hoofdstuk nog op terug.

De ouders van de kinderen die naar de school gaan zijn erg tevreden over de vrijwilligers. Ten eerste omdat ze meer leerkrachten hebben:

Op deze manier hebben ze meer kracht voor de educatie. (Helen, moeder, 17 maart 2010)^{xxii}

Maar ook omdat de vrijwilligers vrijwillig komen helpen.

Godzijdank hebben ze de mogelijkheid. Niemand gaat zijn tijd aan de kinderen geven. Niemand gaat lesgeven aan kinderen die ze niet kennen. Ze komen om liefde te geven. Zodat de kinderen vooruit komen. (Sarah, moeder, 17 maart 2010)^{xxiii}

Tegen mij vertelde geen enkele ouder dat ze ergens ontevreden over waren, maar dit kan te maken hebben met de locatie van het gesprek, zoals ook al genoemd in de inleiding. Misschien wilden ze het mij niet vertellen, omdat ze mij als vrijwilliger zagen. Ook kan dit te maken hebben met het gebrek aan contact dat de vrijwilligers en de ouders hebben. De meeste kinderen lopen 's ochtends alleen naar de school toe en buiten de schooluren hebben de vrijwilligers geen contact met de kinderen of ouders.

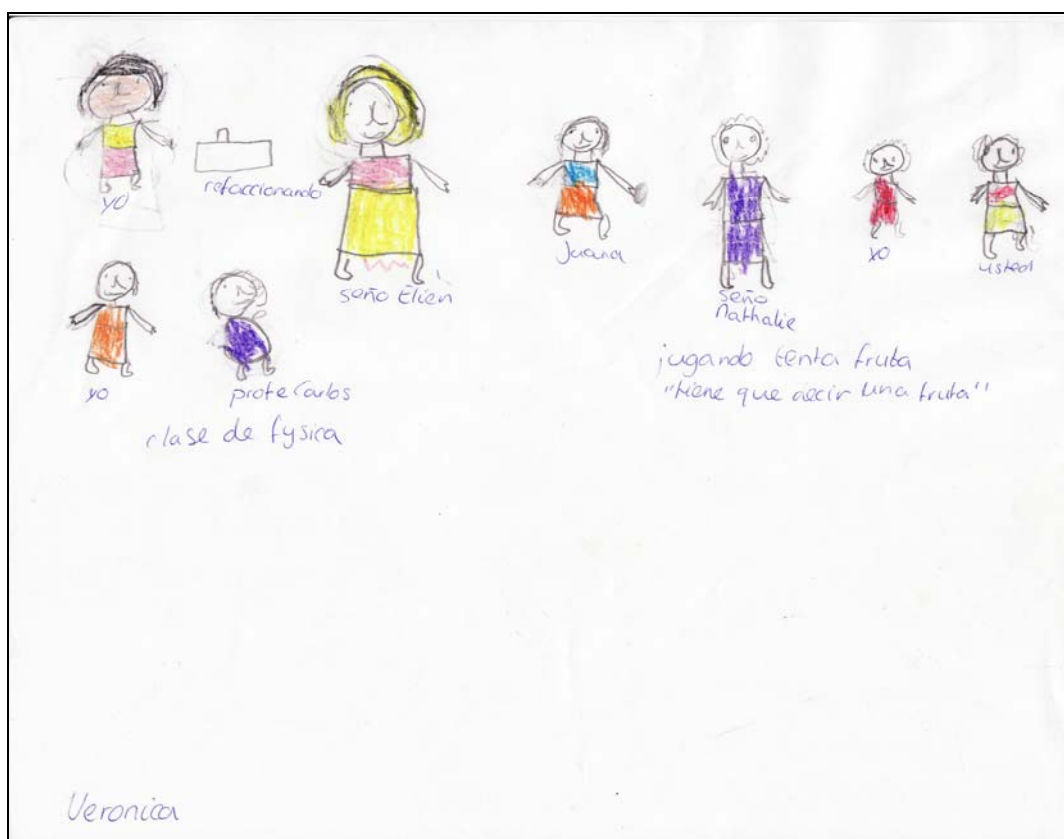
Kinderen zijn dol op de vrijwilligers. Dat is volop te zien tijdens de pauze. Vrijwilligers en kinderen kletsen veel samen, de vrijwilligers draaien het touw zodat de kinderen kunnen touwtjespringen, vrijwilligers spelen mee met voetbal en kinderen komen vaak een knuffel vragen of omhelzen de vrijwilligers. Toch vertelde een van de vrijwilligers me dat ze zich soms wel afvroeg of de kinderen echt van haar een knuffel wilden, of gewoon een knuffel wilden. Tijdens een tekeningopdracht vroeg ik de klas (met leeftijd van zeven tot en met twaalf jaar) om een tekening te maken van hun leukste moment met een vrijwilliger. Toen ze bijna klaar waren met de tekening, liep ik langs elk kind om te vragen wat ze precies hadden getekend en schreef ik dit meteen op de tekening. Van de 15 aanwezige kinderen, werd zes keer door de meisjes en acht keer door de jongens een situatie getekend waarbij de vrijwilligers met hun aan het spelen was in de pauze of in de klas. Één keer werd er door een meisje een lesgevende vrijwilliger getekend. Hieruit maak ik op hoe belangrijk het voor de kinderen is, dat de vrijwilligers met hun spelen en aandacht geven.

Afbeelding 1: Tekenopdracht Edgar. Zijn uitleg: “spelen in de pauze samen met vrijwilliger Bregje en drie klasgenoten die voetballen tijdens de sportles”.

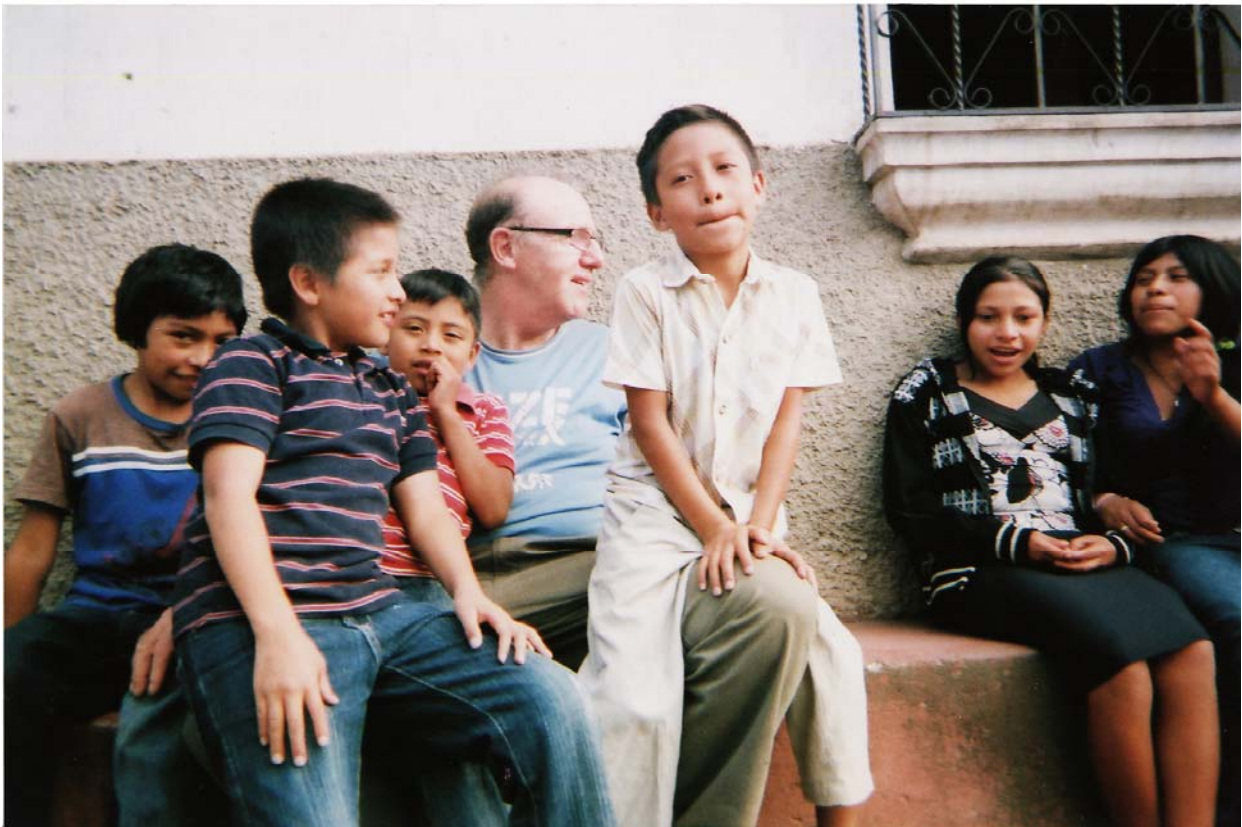
Afbeelding 2: Tekenopdracht Lester. Zijn uitleg: “ik en vrijwilliger Diego die samen voetballen tijdens pauze”.

Afbeelding 3: tekenopdracht Veronica. Haar uitleg: "ik met klasgenootje Juana en vrijwilligers Bregje, Christine, jij en Diego".

Tijdens de foto-opdracht liet ik in drie klassen een fotocamera achter, waarbij ik de kinderen vroeg het leukste moment van de dag met de vrijwilliger te fotograferen. Ter voorbereiding had ik eerst bij Julio en daarna bij de leerkrachten en vrijwilligers toestemming gevraagd om deze onderzoeksmethode uit te voeren. Ik liet een wegwerpcamera aan het begin van het dagdeel achter in elke klas en heb deze de volgende dag weer opgehaald bij de leerkrachten.

In de eerste klas werkte een Spaanse vrijwilliger van middelbare leeftijd. Toen ik binnenkwam was hij rustig aan het uitleggen en toen een kindje ging praten, vroeg hij om stilte en luisterde de kinderen goed. Van de twaalf gelukte foto's werden er acht tijdens de pauze genomen, waarvan er vier knuffelend met de vrijwilliger, drie spelend met de vrijwilliger en één foto waarop alleen kinderen staan.

Afbeelding 4: Foto-opdracht klas 1.

In de tweede klas werkte een Spaanse vrijwilliger, waar tijdens de tien minuten dat ik binnen was voor de uitleg, wat onrust heerste. In deze klas waren 22 foto's gelukt die allemaal in de klas genomen zijn, waardoor ik vermoed dat de wegwerpcamera niet is meegenomen tijdens de pauze. Slechts veertien foto's waren met de vrijwilliger genomen.

Afbeelding 5: Foto-opdracht klas 2.

In de laatste klas, waar ik vrijwilliger was samen met de Belgische vrijwilliger Bregje, zijn 22 foto's gelukt. Ook hier waren er maar veertien foto's met vrijwilligers genomen, waarvan tien foto's knuffelend met de vrijwilliger. Hier waren slechts twee foto's genomen waarbij de vrijwilliger les gaf.

Afbeelding 6: Foto-opdracht klas 3.

De kinderen uit de eerste klas namen bij zeven van de twaalf foto's een spelende en knuffelende vrijwilliger op de foto. In de derde klas staan op tien van de 22 foto's een knuffelende of spelende vrijwilliger. Omdat bij de tweede klas geen foto's buiten zijn genomen, laat ik deze verder buiten beschouwing. Ik zie de foto-opdracht als een aanvulling op de tekenopdracht, waar ook al naar voren kwam hoe belangrijk het voor de kinderen is om aandacht van de vrijwilligers te krijgen via knuffels en spellen.

Dat foto's vaker spelend en knuffelend worden genomen dan tijdens het lesgeven, kan ook zijn omdat spelen nu eenmaal een leukere bezigheid is voor de kinderen dan lessen volgen of omdat de kinderen meer tijd hadden om foto's te nemen na de uitleg van de vrijwilliger. Voor verdergaande conclusies over de foto-opdracht methode is ook observatie tijdens het uitvoeren van de opdracht nodig en verificatie van betekenis met alle kinderen.

Door overlappende onderzoeksactiviteiten, namelijk een interview met een vader, heb ik dit helaas niet kunnen uitvoeren.

Hulp van vrijwilligers: toegevoegde waarde of meer werk?

Afhankelijk van de werkervaring, taalkennis en persoonlijkheid van de vrijwilliger kan zijn of haar bijdrage de leerkrachten veel helpen of juist extra werk geven. Voor de leerkrachten en het management van beide organisaties is het belangrijk dat de vrijwilliger een midden niveau Spaans heeft en voor een aantal weken blijft (voor Asociación Bendición de Dios minstens vier weken), zodat de vrijwilligers ook echt iets kunnen bijdragen. Als de vrijwilliger voor een lange periode werkt, krijgt deze vanzelf meer zelfvertrouwen en vinden ze het niet meer zo spannend om voor de klas te staan en in het Spaans uitleg te geven. Als de vrijwilliger geen Spaans praat is het volgens onderdirectrice Ana, net alsof de leerkracht een extra kind in de klas heeft, omdat er zoveel tijd opgaat aan het uitleggen aan de vrijwilliger. Ook moeten de vrijwilligers minstens twintig jaar zijn, zodat ze al wel wat levenservaring meenemen. Sommige vrijwilligers zijn flexibeler en hebben een beter aanpassingsvermogen dan anderen. Wat kan je als vrijwilliger doen om goed te zijn in je werk?

Leer gewoon heel veel Spaans, heel veel vocabulaire voor taalgebruik. En voor de rest blijven lachen en heel belangrijk: je goed blijven voelen. Want als jij je niet goed voelt en je wilt dat niet laten merken, de kinderen die voelen dat...(…)… En goed kijken en vragen hoe het er hier aan toegaat. Lopen de kinderen in rijen van één of van twee? Je moet je aanpassen. (Johan, Belgische stagestudent, 7 april 2010)

Om je goed te kunnen aanpassen is het van belang dat de vrijwilligers meer weten over de lokale cultuur. En dan niet de cultuur van het land, maar van de plaats waar ze zullen werken.

Het is noodzakelijk dat ze meer van Guatemala weten, meer van de Guatemalteekse cultuur, want die is heel anders aan die van Europa en de stad Guatemala is weer heel anders dan de dorpen, zoals Alotenango. Op het internet vind je alleen informatie over Guatemala als land, maar niet over hoe de afgelegen dorpen zijn. (Carla, Guatemalteekse stagestudente, 15 april 2010)^{xxiv}

De organisaties werken met vrijwilligers, omdat het werk van de lokale vaste medewerkers wordt verlicht, de kinderen veel liefde van de vrijwilligers ontvangen en het een leerzame ervaring is voor de vrijwilligers. De vrijwilligers nemen hun ervaringen mee naar hun thuisland, wat leidt tot nieuwe sponsors voor de organisatie en meer kennis bij het thuisland over de levenssituatie van mensen in Guatemala. Tijdens het vrijwilligerswerk zijn er

regelmatige bijeenkomsten om het verloop en de samenwerking te bespreken. Ik vervolg nu met de interculturele samenwerking op het schoolproject.

Hoofdstuk 4 Interculturele Samenwerking

In dit hoofdstuk komen de aanpassing aan de lokale manier van werken en de samenwerking tussen Europese vrijwilligers en Guatemalteekse medewerkers aan bod. Ik zal nu eerst de achtergrond van de actoren laten zien. Iedereen werkt in het project, maar elke persoon neemt

zijn eigen rugzak en referentiekader mee. Met rugzak bedoel ik alle ervaringen, gebeurtenissen, vooroordelen, gedragingen en gevoelens die elke persoon met zich meebrengt, waar je op de wereld ook heen gaat. Ik zal hier niet generaliseren, maar de gemeenschappelijke kenmerken per onderzoeksgroep beschrijven.

Rugzakken

Alle vrijwilligers komen uit Europa en hebben allemaal minstens een mbo-opleiding afgerond. Sommigen zijn nu stage aan het volgen voor een hbo-opleiding en weer anderen nemen er een jaar tussenuit waarbij ze reizen en vrijwilligerswerk combineren. Geen enkele vrijwilliger is religieus praktiserend. De leeftijd van de negen vrijwilligers die ik heb geïnterviewd ligt tussen de 21 en 32 jaar. Toen ik vroeg naar hun favoriete bezigheden naast werk en opleiding, kreeg ik de volgende antwoorden: naar de film gaan, uit eten gaan, leuke dingen doen met vrienden, met familie tijd doorbrengen, sporten, uitgaan, lezen, muziek luisteren, in mijn band spelen, dansen en zingen. Alle vrijwilligers spreken hun moedertaal (of talen, Belgische vrijwilligers spreken zowel Nederlands als Frans), Engels en Spaans.

De leerkrachten daarentegen spreken alleen Spaans, met uitzondering van één leerkracht die ook een beetje Engels kan. Ze komen allemaal uit Alotenango zelf, of uit een dorp er vlak bij, maar spreken geen Kaqchikel. Alle leerkrachten hebben een lerarenopleiding gevolgd. Toen ik vroeg naar hun favoriete bezigheden kwam alleen lezen, muziek luisteren en tijd met familie doorbrengen overeen. Verder gaven ze mij als antwoord: het werk zelf vinden ze leuk en voelt niet als werk, naar de kerk gaan en thuis zijn. Slechts één van de leerkrachten vertelde me dat ze ervan houdt om uit te gaan en zich af te leiden.

Tijdens de pauze spelen de kinderen volop met de vrijwilligers, de vrijwilligers praten onderling en de leerkrachten praten onderling. Maar ik zie zelden contact tussen een vrijwilliger en de leerkracht. Één keer heb ik een gesprek gezien en gevolgd waarbij een Belgische vrijwilliger vroeg wat de lerares had gedaan afgelopen weekend. Ze vertelde dat ze tijd met familie had doorgebracht en thuis was gebleven. Daarop vertelde de vrijwilliger dat ze naar Monterrico (een trekpleister voor toeristen aan het strand op twee uur rijden) was geweest. “Ben jij daar wel eens geweest” vroeg ze. De lerares beantwoordde haar met “nee ik ben nog nooit bij het strand geweest”. De vrijwilligers gaan vaak in het weekend andere plekken van Guatemala bezoeken, en zien misschien meer van het land dan de leerkrachten.

Een Nederlandse vrijwilliger ging samen met een leraar een broek kopen, omdat de vrijwilliger die nodig had. Toen hij zag dat het 50 *quetzal* (gelijk aan vijf euro) kostte, zei de

vrijwilliger “wat goedkoop!”. Daarna zag hij de reactie van de leraar, voor wie 50 *quetzal* wel duur is en voelde hij zich er vervelend over:

Dat was zo fout om “wat goedkoop” te zeggen, want zij moeten er hard voor knokken om dat geld bij elkaar te krijgen. Dat zijn dingen waar je wel voor moet uitkijken. (Pieter, Nederlandse vrijwilliger, 9 april 2010)

De ouders, tenslotte, hebben hoogstens de basisschool afgerond. Acht van de negen geïnterviewde ouders hebben of geen of slechts een paar jaar onderwijs gehad in hun leven. Een moeder vertelde me dat ze zelf niet kan lezen of schrijven en een andere moeder vertelde me dat zij bijleert door haar kinderen te helpen met hun huiswerk. Toen ik de ouders vroeg wat ze het liefste doen naast het werk, kwamen daar geen hobby’s uit, zoals bij de andere twee onderzoeksgroepen. In plaats daarvan kreeg ik als antwoord: koken, huis schoonmaken, extra werken om mijn man te helpen en meer geld te verdienen, mijn kinderen helpen met huiswerk en deelnemen aan de bijeenkomsten van Asociación Bendición de Dios. Volgens een Deense vrijwilliger die via het familieproject direct contact heeft met de ouders, is het voor deze gezinnen niet normaal om sociale contacten te hebben.

Één van de negen stellen heeft vrienden waarmee ze omgaan. En de andere acht hebben geen vrienden. Ze zijn niet gewend om met elkaar te praten. Niet over moeilijke dingen of moeilijke situaties. (Caroline, Deense stagestudente, 9 april 2010)^{xxv}

De ouders werken in de tortillabakkerij, op *fincas* (grote boerderijen), als huisvrouw of kappen hout. Anderen verkopen *atol* (een warme drank van maïs gemaakt) en *tostadas* (grote cracker met daarop bonen- of advocadenpuree) op straat. Het is normaal dat kinderen meewerken om extra geld te verdienen, alhoewel dat voor de vrijwilligers vanuit het Europese referentiekader niet normaal is. Kinderarbeid is immers verboden in Europa.

Soms zijn de vrijwilligers verrast als ze zien dat zo’n klein kindje zijn moeder helpt met werken. (Katja, leerkracht, 18 maart 2010)^{xxvi}

De kinderen die naar school gaan komen uit gezinnen met weinig economische middelen. Ze hebben op jonge leeftijd al grote verantwoordelijkheden. Zo vertelde een vrijwilliger me dat kinderen soms niet naar de klas komen, omdat ze voor hun kleinere zusjes en broertjes moesten zorgen. De kinderen in haar klas waren tussen de zes en acht jaar oud. Een meisje uit mijn klas zorgde met haar twaalf jaar voor haar zieke moeder en kleinere zusje die ook naar dezelfde school ging. Verder zijn de kleren en schoenen van de kinderen vaak kapot en vies.

Ze zijn zelf ook regelmatig ongewassen, alhoewel de leerkrachten daar veel aandacht aan besteden door de kinderen naar huis te sturen om zich te wassen of de ouders op te bellen, zodat zij hun kinderen op school kunnen wassen.

Enculturatie anders door vrijwilligers?

Het leren van een cultuur, van normen en waarden, van de taal gebeurt via enculturatie. In het contact met ouders, andere familieleden, vrienden, leerkrachten op school en andere instituten wordt de juiste omgangsnorm binnen een samenleving geleerd. Wat gebeurt er nu als deze contacten die je enculturatie beïnvloeden uit een hele andere cultuur komen, zoals het geval bij de kinderen die les krijgen van vrijwilligers? Vrijwilligers spreken niet allemaal even goed Spaans en kunnen woorden verkeerd zeggen. Sommige kinderen worden ongeduldig als ze de vrijwilliger niet begrijpen.

Ik heb de allerkleinsten. Als ze slecht Spaans praten, raken de kinderen snel afgeleid.
(Elena, leerkracht, 16 maart 2010)^{xxvii}

De kinderen in de oudere klassen verbeteren de vrijwilligers en anders doet de leerkracht dat wel.

Lester vraagt of hij naar de wc mag gaan tijdens het examen. Ik zeg dat het mag: “*si se puede, pero solo vas y vienes*” (ja het mag, maar je gaat en komt meteen terug). Dan corrigeert een ander jongen uit de klas mij en zegt “*solo va y viene*” (u gaat en komt). Oh ja bedenk ik me dan, je mag natuurlijk alleen de *usted*-vorm (u-vorm in het Nederlands) gebruiken bij de kinderen. (dagboek 18 maart 2010)

Dat de vrijwilligers de taal niet 100% goed spreken, heeft dus geen invloed op de taalkennis van de kinderen die in de hogere klassen zitten. Zo bevestigt lerares Rosa dat in haar klas de kinderen de vrijwilligers corrigeren op uitspraak.

De kinderen op de school leren door de hulp van vrijwilligers ook andere culturen kennen en mensen met hele andere leefomgevingen. Zo zijn de vrijwilligers verbaasd over dat de vulkaan dagelijks rook uitspuwt, terwijl dat voor de kinderen de gewoonste zaak van de wereld is. De vrijwilligers lopen altijd in een t-shirt rond, omdat ze het warm vinden. Zo zeiden de kinderen tegen een vrijwilliger in t-shirt “*seño, pero si hace frio*” (mevrouw, maar het is zo koud), waarop de vrijwilliger zei “*pero para mi hace calor*” (maar voor mij is het

warm). Ook vertellen vrijwilligers zo nu en dan over hun land van herkomst of landen die zij hebben bezocht. Dat tulpen in Nederland bijvoorbeeld belangrijk zijn en dat de families veel kleiner zijn dan die van de kinderen.

Soms weten de kinderen meer over de landen van de vrijwilligers dan wij. (Katja, leerkracht, 18 maart 2010)^{xxviii}

Doordat de kinderen leren hoe anders dingen zijn in andere culturen, ontwikkelen ze een cultureel relativisme. Als je in het dorp van Alotenango rondloopt zeggen kinderen regelmatig “bye” en proberen ze een gesprekje aan te gaan met de blanke mensen die ze langs zien komen.

Kinderen proberen ook Engels tegen je te praten. Als je er niet was geweest dan hadden ze dat nooit gedaan, dus de kinderen leren zo ook iets bij (Johan, Belgische stagestudent, 7 april 2010).

Kinderen leren naast de Engelse taal ook hoe te communiceren met buitenlanders, doordat ze les hebben van vrijwilligers en tijd met hun doorbrengen in de pauze en tijdens de dagelijkse snack.

Hier leren de kinderen tenminste hoe ze moeten omgaan met jullie die vrijwilligers zijn. En dat helpt ze veel. Soms moet je met andere mensen omgaan en dan helpt het als je dat al een keer hebt gedaan. (Carlos, vader, 23 maart 2010)^{xxix}

Kinderen worden blij van de aandacht en knuffels die ze krijgen van vrijwilligers. In de pauze komen ze regelmatig naar de vrijwilligers toe voor een knuffel en ze willen graag samen spelen. Thuis krijgen ze niet altijd zoveel liefde, omdat ouders vaak de hele dag van huis zijn. Op een van de vrijdagen gingen drie vrijwilligers weg die twee maanden op de school hadden gewerkt. Ze hadden stage gelopen en waren elke dag op de school samen met de kinderen. Toen ze weggingen werd er een afscheid voor hun geregeld, waarbij kinderen een liedje zongen, een dansje deden en hun allemaal een knuffel gaven bij het afscheid. Alhoewel dit afscheid elke keer op dezelfde manier wordt uitgevoerd als een vrijwilliger weggaat, kon ik aan de trieste gezichten en hier en daar een traantje zien dat het voor zowel de vrijwilligers als de kinderen moeilijk was om afscheid te nemen. Is het nu wel zo goed voor de kinderen om zoveel wisselende contacten te hebben en afscheid te moeten nemen van iemand die zoveel liefde geeft? Helemaal als de kinderen dat door omstandigheden niet altijd ontvangen van hun ouders? Het is natuurlijk moeilijk voor kinderen om afscheid te nemen, maar wat is beter:

nooit liefde hebben gehad, of liefde hebben gehad, maar telkens afscheid moeten nemen? Omdat de vrijwilligers vooral veel knuffelen en de leerkrachten strenger zijn om de discipline te kunnen behouden, zien de kinderen de vrijwilligers soms meer als een vriend dan als leraar. Onderdirectrice Ana vertelde me dat de kinderen er steeds meer gewend aan raken dat vrijwilligers komen en gaan. De leerkrachten blijven wel aanwezig voor de kinderen en vangen die ook op als ze verdrietig zijn bij afscheid.

Samenwerking vrijwilligers en leerkrachten (schoolproject)

Hoe de samenwerking tussen vrijwilligers en leerkrachten wordt ervaren, verschilt per persoon. Leerkrachten gaven aan dat zij met de vrijwilliger de dagindeling bespreken, overleggen wie wat doet en wat voor beide het makkelijkste is om les in te geven.

Ik vraag aan de vrijwilliger welke klas hij of zij wil geven en in welke die de beste capaciteit heeft. Hij of zij zou kunnen zeggen wiskunde, en dan geef ik taalles. Ik heb een tijdsindeling en hij of zij een andere voor de wiskundeles. Zodat ze zich zeker voelen, hé?
(Elisa, leerkracht, 22 maart 2010)^{xxx}

Een van de vrijwilligers vertelde me dat zij een goede relatie had met “haar” lerares, ze was ook een beetje haar vriendin. Een andere vrijwilliger daarentegen vertelde me dat de lerares haar wel vroeg om met verschillende dingen te helpen en de dagindeling werd besproken met haar, maar ze nooit het gevoel had dat er een echte samenwerking was. De laatstgenoemde vrijwilliger was geen stagestudent. Als vrijwilligers wel een lerarenopleiding aan het volgen zijn en nu stage lopen in Guatemala, wordt de samenwerking vaak anders ervaren. Ik heb dit tijdens participerende observatie en in interviews bevestigd gekregen bij vijf vrijwilligers die of al een leerkracht waren in hun land, of nu stage liepen.

Als ze leerkracht in hun land zijn, is het makkelijk te helpen in het educatieve aspect. Maar er zijn er ook die dat niet hebben, maar toch de leerkracht veel helpen. (Jennifer, medewerker BdD, 18 maart 2010)^{xxxi}

Door de samenwerking worden nieuwe ideeën en methoden besproken.

Soms geven ze nieuwe ideeën en technieken, die we gebruiken zolang de uiteindelijke doelen worden behaald. (Rosa, leerkracht, 15 maart 2010)^{xxxii}

De leerkrachten staan open voor nieuwe ideeën, maar ook voor observaties van de vrijwilliger in de omgang van de kinderen waar vervolgens aandacht aan besteed wordt door de leerkracht.

Laatst had ik ergens mijn twijfels bij, over dat de kinderen zo klikken. Dat had ik gezegd tegen Elena. En die heeft dat de volgende dag meteen meegenomen. Dan doet ze er ook echt iets mee. (Christine, Nederlandse vrijwilliger, 14 maart 2010)

Er werken geen Guatemalteekse vrijwilligers op de school van Asociación Bendición de Dios, alleen de Guatemalteekse stagestudente Carla die in het familieproject werkt. Toen ik aan leerkracht Rosa vroeg hoe het zou zijn om met twee Guatemalteken te werken in een klas, in plaats van met een vrijwilliger, vertelde zij me dat ze niet zo zeker was of dat wel goed zou gaan.

De Guatemalteken zijn over het algemeen erg trots en willen op hun eigen manier werken. (Rosa, leerkracht, 15 maart 2010)^{xxxiii}

De Guatemalteekse stagestudente vertelde me dat zij in het verleden met Amerikaanse vrijwilligers heeft gewerkt, maar dat die zeer competitief zijn. De Europese vrijwilligers waarmee zij werkte in het familieproject,

zijn erg open, het is als een team dat je hulp geeft. (Carla, Guatemalteekse stagestudente, 15 april 2010)^{xxxiv}

Samenwerking vrijwilligers en ouders (familieproject)

Naast het schoolproject heb ik de vrijwilligers ook kunnen spreken over het familieproject. Ik heb geen ouders geïnterviewd en heb ook geen observaties gedaan, omdat het familieproject net was begonnen tijdens mijn onderzoeksperiode. Ik mocht aanwezig zijn bij een sessie, maar de vrijwilligers vertelden me wel dat de ouders erg verlegen waren. Daarom besloot ik geen sessie bij te wonen, maar alleen de interviews te gebruiken als onderzoeksmateriaal. Ik wilde de goede voortgang van het familieproject op de eerste plaats zetten en de families niet een ongemakkelijk gevoel geven tijdens de observatie. Het familieproject is een model uit de Verenigde Staten, aangepast aan de lokale behoeften. Het is een project om de familiebanden te versterken en de kinderen een beter zelfbeeld en meer zekerheid te geven. Het project is gericht op huiselijk geweld, maar dat wordt wel via een omweg gebracht.

De vrijwilligers hebben het gevoel dat de ouders zeer tevreden zijn met dit project. Ze komen elke week weer opdagen, geven positieve feedback, maar laten dit ook op andere manieren merken:

Er waren twee moeders die tegen ons zeiden dat ze de volgende keer wilden koken. “We zijn zo blij dat jullie hier zijn en we leren zoveel dat we iets terug willen geven”.

(Caroline, Deense stagestudente, 9 april 2010)^{xxxv}

Het heeft echter wel even geduurd voordat er genoeg vertrouwen was om de sessies interactief te laten verlopen. Eerst zeiden de ouders weinig, volgens een stagestudente omdat ze niet gewend zijn om hun mening te geven en omdat ze weinig sociale contacten hebben, waardoor ze niet gewend zijn om over problemen of gevoelige onderwerpen te praten. Maar tijdens de derde sessie was hier al een grote verandering in.

Gisteren was er zelfs een moment dat er opeens drie mensen tegelijk begonnen te praten.

(Johan, Belgische stagestudent, 7 april 2010)

Interculturele communicatie

Elke cultuur heeft zijn eigen manier van communiceren en in de omgang met elkaar. Dit werd door verschillende actoren benoemd. Volgens de vrijwilligers en de vrijwilligercoördinator van Stichting Los Niños zijn Nederlanders zeer direct in hun communicatie (*low context communication*). Dit werd echter niet door de leerkrachten of ouders benoemd. Een Nederlandse vrijwilliger vond het lastig dat ze niet zeker wist of de leerkrachten wel echt blij waren met haar bijdrage.

Ze zegt alleen maar dat ze heel blij zijn met het werk wat ik doe, maar dat zeiden ze ook al na de eerste dag. Ik vraag me af of het wel oprecht is? Want voor mijn gevoel zijn het sociaal wenselijke dingen die ze zeggen. Voor mijn eigen gevoel heb ik nog niet zoveel gedaan. Het is niet zoals in Nederland. Dat ze hier niet echt zeggen wat ze denken, het kan ook de cultuur zijn. (Christine, Nederlandse vrijwilliger, 14 maart 2010)

Ook kritiek geven op de vrijwilligers lijkt moeilijk voor de leerkrachten.

De commentaar die ik kreeg was meestal positief als niet altijd. Of toch zeker verbloemd verwoord. (Lotte, Belgische stagestudente, 7 april 2010)

Als je gewoon direct vraagt “hoe was de les” zeggen ze sowieso goed. Ik heb ook aan de leerkrachten gevraagd, welke sporten geven jullie graag? Maar daar konden ze ook niet echt op antwoorden dus ik ga nu in het team waar ik mee ben aan het werken, tot op het bot. Want als je dat niet doet dan blijft het...oh het is wel goed en dan gebeurt er niets.

(Johan, Belgische stagestudent, 7 april 2010)

Toch vindt Ana soms ook dat de vrijwilligers niet direct zijn in hun contact.

Hoe de interactie tussen de vrijwilliger en de leerkracht is, hangt af van de vrijwilliger. Als de vrijwilliger goed Spaans praat, dan is de interactie goed. Als de vrijwilliger het vertrouwen heeft om de dingen direct tegen de leerkracht te zeggen, helpt dat ook. Vaak zeggen de vrijwilligers de dingen direct aan Stichting Los Niños in plaats van ze direct aan de school te zeggen. (Ana, onderdirectrice 12 maart 2010)^{xxxvi}

Ik had verwacht dat tijdens de tweewekelijkse vergadering met alle leerkrachten en vrijwilligers van Asociación Bendición de Dios ook de onderlinge samenwerking besproken zou worden, maar het bleef bij opmerkingen over kinderen uit de klas, een paar huishoudelijke mededelingen en een opmerking van Ana over dat de vrijwilligers er wel op moeten letten wanneer ze kinderen toestemming geven voor iets. Als de leerkracht eerst nee heeft gezegd, dan gaan de kinderen daarna vaak naar de vrijwilliger om hetzelfde te vragen, omdat vrijwilligers sneller ja zeggen. Maar tijdens de aparte meeting die daaropvolgde met de vrijwilligers en vrijwilligercoördinator van Stichting Los Niños werd opeens wel besproken hoe vervelend de vrijwilligers het vonden als de leerkrachten hen alleen lieten. Ik vermoed dat door de betrokkenheid van de vrijwilligercoördinator bij het schoolproject, de vrijwilligers minder snel hun problemen en observaties direct aan de school zeggen. Het blijft makkelijker om in je eigen taal te praten en nog makkelijker om het tegen een bemiddelaar te vertellen dan direct tegen de leerkracht. Dit is echter niet bevorderend voor het crosscultureel begrip tussen de Guatemalteken en vrijwilligers. Het bevorderen van het crosscultureel begrip is een van de tips die Raymond en Hall (2008) geven voor programma's waar vrijwilligers werken.

Maar dit lijkt aan beide zijden het geval te zijn. Leerkrachten lijken het moeilijk te vinden om nee te zeggen tegen de vrijwilligers.

Ze zullen je altijd helpen tot op een bepaald punt dat ze ergens komen dat ze niet meer verder komen. En dan merk je zelf wel...oei... misschien weten ze dat niet. En dan is er nog zoiets dat er misschien iets is dat jij beter zal weten, maar ze zullen het nooit laten merken. Ik weet nooit precies wanneer een nee juist nee betekent. het is ook een durf nee te zeggen, want dan laat je een stuk van je eigen zien. En ik denk ook dat dit meespeelt. (Johan, Belgische stagestudent, 7 april 2010)

De Guatemalteekse stagestudente uit het familieproject legde uit dat het beter is geen nee te zeggen als iemand je iets aanbiedt.

De mensen kunnen hier heel moeilijk nee zeggen, omdat het de cultuur is of omdat ze jouw niet teleur willen stellen. Bijvoorbeeld dat als ze je hier iets aanbieden. Er was iemand jarig en ze boden een stuk taart aan. Virginie en ik wilden niet. We hadden allebei geen zin, en wisten dat er niet genoeg was. Carla nam het toch aan, ondanks dat ze geen zin had. Later legt Carla uit dat het beter is om het wel aan te nemen en dan weg te gooien of aan iemand anders geven als je het eigenlijk niet wilt. Dat vindt ik wel echt een groot verschil. (Christine, Guatemalteekse stagestudente, 14 maart 2010)

Kijk op elkaars cultuur

Leerkrachten gaven mij als antwoord op welke culturele verschillen ze zagen hele andere onderwerpen dan communicatie, zoals de vrijwilligers wel deden. Leerkrachten benoemden vooral het verschil in educatie, dat ook al genoemd is in het verschil tussen arme en rijke landen in het theoretisch perspectief op interculturele samenwerking.

De educatie is geavanceerder en ze streven er altijd naar om zichzelf verder te ontwikkelen. (Maria, bibliothecaresse, 17 maart 2010)^{xxxvii}

Dingen daar zijn anders. Als kinderen nog jong zijn, negentien jaar, dan laten ze hun al het huis uitgaan. Stelletjes kunnen samenwonen en daarna weer uit elkaar gaan. Dat kan hier niet. De kinderen in Nederland zijn geavanceerder. Het is niet zo dat ze intelligenter zijn, maar daar is meer snelheid. Soms vragen de vrijwilligers “waarom kunnen ze de klok nog niet lezen?” Maar dat komt ook door de problemen die de kinderen hier hebben. (Rosa, leerkracht, 15 maart 2010)^{xxxviii}

Ook een van de vrijwilligers verbaasde zich over het verschil in educatie tussen de meeste landen in Europa en Guatemala.

Hier geven ze maar vier uur les per dag, waarvan er één pauze is. In Europa zijn dat er tenminste vijf, en hier is dat maar drie. Dat is een handicap. (Diego, Spaanse vrijwilliger, 23 maart 2010)^{xxxix}

Manier van werken

Als culturele verschillen kwamen bij zowel de leerkrachten als de vrijwilligers de manier van werken ter sprake.

Nederlanders zijn meer vooruitdenkend, zoals bijvoorbeeld het maken van een lesrooster voor de hele week. Hier wordt het vaak uit de duim gezogen. En er is een groot verschil in het tempo. Nederlanders willen vaak sneller dan mogelijk is. (Heidi, tijdelijke vervanger van vrijwilligercoördinator SLN, 19 april 2010)

Dit werd ook benadrukt door een van de vrijwilligers. Hij zei dat als jij je einddoel voor ogen hebt, je de slechtste situatie moet pakken en daar twee weken bij moet tellen. Naast het tempo is er ook een verschil tussen het al dan niet georganiseerd zijn. Het is een verschil in organiseren waarbij verder naar de toekomst wordt gekeken of men meer in het heden werkt.

Het buitenland is meer georganiseerd, punctueel. In Guatemala kost het moeite om dit op te volgen. (Elena, leerkracht, 16 maart 2010)^{xi}

Dit verschil kan bij vrijwilligers leiden tot irritaties.

Wat ik wel een beetje mis is structuur, waarvan ik denk dat het belangrijk is. Om je een voorbeeld te geven: ik ben hier pas sinds een maand, maar vorige week kwam ik erachter dat ik de kinderen moest evalueren. Waarom hebben ze dat niet de eerste dag gezegd? Dat ik op die en die dag moest evalueren. Op die manier had ik een relatie tussen de lessen en de evaluatie kunnen maken. Maar je past je aan hé? (lacht) (Diego, Spaanse vrijwilliger, 23 maart 2010)^{xii}

Maar ook de leerkrachten zien soms moeilijkheden voor de educatie door culturele verschillen:

Het probleem is dat de vrijwilligers soms niet weten wat wel en niet toegelaten wordt voor ons. Wij zeggen bijvoorbeeld dat niemand op de tafel mag zitten, omdat we dat aan de kinderen leren. En doordat de vrijwilligers dit niet weten en vanwege hun gewoontes, gaan zij wel op de tafel zitten. (Elisa, leerkracht, 22 maart 2010)^{xiii}

Leerkracht weg: vrijwilliger geeft de les

De leerkrachten maken lange dagen (7.30am tot 5.30pm), omdat ze zowel 's ochtends als 's middags les geven aan verschillende klassen. Er moet tussendoor ook nog vergaderd worden met alle leerkrachten en de schooldirecteur. En dit wordt gedaan tijdens de lessen, of er nu wel of geen vrijwilliger in de klas staat. Is er geen vrijwilliger aanwezig dan loopt iemand een half uur lang een rondje. Zoals eerder aangegeven is dit een onderwerp van conflict geweest

tussen de twee organisaties (SLN en BdD) die de school hebben gemaakt tot wat hij nu is. Als vrijwilligers alleen worden gelaten, kunnen deze zich ongemakkelijk voelen, omdat ze geen ondersteuning hebben als ze een Spaans woord niet weten of de kinderen niet goed luisteren. Dit is vooral het geval als een vrijwilliger net is begonnen. Toen ik vroeg wat het lastigste moment was met de leerkracht werd dit door meerdere vrijwilligers benoemd:

Leraren laten je te gemakkelijk alleen. De eerste dag liet ze mij een half uur alleen. Met de taal kon ik nog niet echt mee uit te voeren. Ik wist niet precies wat ik moest doen.
(Christine, Nederlandse vrijwilliger, 14 maart 2010)

In de eerste weken, dat ze nogal redelijk veel de klas verliet en dat ik dan helemaal alleen voor de hele klas staat, met een beetje Spaans, maar uiteindelijk is dat ook allemaal goed gekomen, en zo leer je het snelst. (Bregje, Belgische stagestudente, 17 maart 2010)

Ook zelf heb ik dit ervaren op mijn laatste dag als vrijwilliger.

's Ochtends vertelde Rosa me dat ze naar Antigua moest gaan en legde me uit wat de dagdeling voor vandaag was. Ze kwam uiteindelijk om half één weer terug in de klas. De hele dag heb ik in mijn eentje voor de klas gestaan, wat op zich goed ging, maar ik had verder niemand om op terug te vallen. Ik liep alle opdrachten af die Rosa had achtergelaten. Toen de kinderen het liedje 'No soy un robot' ('Ik ben geen robot') hardop moesten zingen met een cd, bleek het nummer dat Rosa had doorgegeven niet overeen te komen met de tekst. Gelukkig kenden de kinderen het begin van het liedje en hebben we samen gezocht naar het juiste liedje, waarbij ik de kinderen omstebeurt de gettoblaster liet bedienen. Het uitleggen van de opdrachten ging goed, maar ik was eerder klaar met alle oefeningen. Ik besloot dat de kinderen het laatste halfuurtje een boekje mochten lezen, maar toen waren de kinderen erg onrustig en had ik moeite om de klas rustig te houden. Dit kwam waarschijnlijk ook door de bijzondere bezigheden die er die dag waren. Het was de eerste dag dat een van de kinderen *encargado* moest zijn (verantwoordelijke van de dag, die de leerkracht ondersteunt door de kinderen toe te spreken en de tandenborstels te verzamelen). Daarnaast was er mijn afscheid en kwam ex-vrijwilliger Bregje langs. Normaal gesproken kon Rosa dan inspringen en die weet altijd precies wat ze moet zeggen om de aandacht van de klas terug te krijgen.
(dagboek, 25 maart 2010)

In een mail van de vrijwilligercoördinator naar alle vrijwilligers, die dit met onderdirectrice

Ana heeft overlegd, werd meegedeeld dat de twee meest ervaren leraressen, de nieuwe leraressen aan het helpen waren, waardoor ze vaker afwezig waren in de klassen. Aan de ene kant geeft deze verantwoordelijkheid bij de vrijwilligers een gevoel van ongemak, maar als ze hierdoor heen komen, dan geeft het ze ook een gevoel van zelfstandigheid.

Hoe kinderen te corrigeren?

Het is belangrijk dat de vrijwilligers en de leerkrachten de kinderen op dezelfde manier corrigeren en de discipline handhaven.

Het gaat er niet om hun zo streng toe te spreken, maar een goede manier te vinden om tegen de kinderen te praten. (Katja, leerkracht, 18 maart 2010)^{xliii}

Om dit te vergemakkelijken geeft de school ten eerste de vier pagina omvattende regelgeving aan de vrijwilligers, zoals besproken in hoofdstuk 2, zodat zij meteen op de hoogte zijn van de corrigerende manieren die op de school gebruikt worden. Maar dat de vrijwilligers precies op dezelfde manier werken als de vaste medewerkers in de praktijk is een ander verhaal.

Vanaf het begin moeten ze discipline handhaven. Ook liefde geven, maar niet de volledige 100%, want anders, als de vrijwilliger les gaat geven, zijn de kinderen gewend aan een lieve vrijwilliger die overal toestemming voor geeft. Als ze dan les geven, kunnen ze dit niet meer corrigeren. Dus ik denk dat ze vanaf het begin liefde maar ook discipline moeten geven. (Alejandra, leerkracht, 22 maart 2010)^{xliiv}

Soms zijn de vrijwilligers het ook niet eens met hoe de discipline gehandhaafd wordt.

Ik zou ze niet zoals hier buiten zetten, maar vooral daar over praten en wat ik zelf soms doe is de rollen omdraaien zodat zij kunnen aanvoelen hoe leuk het wel niet is, tussen twee haakjes, om als juf voor de klas te staan. Dan laat ik ze voor de klas staan en dan ga ik er naast staan en dan ben ik hun en daar spreek ik over. (Bregje, Belgische stagestudente, 17 maart 2010).

Aanpassen aan de lokale cultuur

De vrijwilligers komen te werken in een bestaand project en moeten rekening houden met een hele andere manier van werken dan in hun thuisland.

Negatief vind ik als een vrijwilliger binnenkomt met een houding van “ik wil dit en dit veranderd zien”. Dat botst tegen lokale houdingen. (Virginie, vrijwilligercoördinator SLN, 5 maart 2010)

Probeer als vrijwilliger eerst de cultuur te leren kennen en je hierin te verplaatsen. En ook om wat je in je thuisland hebt geleerd, in overweging te nemen. Je moet je aanpassen aan wat hier het beste is, en niet wat van ons uit wordt gedacht. (Heidi, tijdelijke vervanger van vrijwilligercoördinator SLN, 19 april 2010)

Alle vrijwilligers die ik heb gesproken zien dit in. Iedereen houdt in hun achterhoofd, dat je als buitenstaander niet zomaar iets kan opleggen en dat het belangrijk is om je aan te passen. Ook al staan de leerkrachten open voor nieuwe ideeën en technieken, kan niet het hele project veranderd worden naar de mening van vrijwilligers die tijdelijk in het project komen werken. Ook moeten de vrijwilligers rekening houden met dat er minder middelen aanwezig zijn.

Er zijn moeilijkheden met vrijwilligers als ze dezelfde utiliteiten en materialen willen gebruiken die ze in hun land gebruiken. (Julio, schooldirecteur, 17 maart 2010)^{xlv}

Maar ook de lokale bevolking past zich aan de buitenlanders volgens een van de vrijwilligers.

Ik ben bijvoorbeeld naar de houthandelaar geweest. Ik bestel drie balken van drie meter op vijf of zeven centimeter. Die mensen meten hier in inches en voeten. Nu heeft de houthandelaar alles in centimeters omgezet, dus die heeft ook weer bijgeleerd. (Johan, Belgische stagestudent, 7 april 2010)

De noodzaak van lokaal personeel

Als er geen lokale medewerkers in een educatief project aanwezig zijn kan dat op een nadelige manier invloed hebben op de kinderen en de vrijwilligers zelf. Ik zal dit illustreren aan de hand van een ervaring van een informant tijdens haar eerste vrijwilligerswerk:

De eerste keer dat ik vrijwilligerswerk deed was in India. Ik gaf Engels les op beginners niveau en ik wilde ze de namen van de kamers leren. Het was mijn eerste of tweede week daar en ik had nog geen huizen gezien. Ik was maar aan het tekenen en kon niet begrijpen waarom de kinderen het woord keuken niet begrepen. Woonkamer, slaapkamer, ja...dat was hetzelfde. Maar de keuken? Dat is de woonkamer, want er is maar één kamer. Ik stond voor de klas en keek naar de kinderen denkend dat ze dom waren. Waarom begrijpen jullie niet dat dit de keuken is, waar je moeder kookt. Maar er was geen leerkracht aanwezig, dus alleen de vrijwilligers stonden in de klas. Oh mijn god, we wisten echt niets over ze. We kwamen binnen en wilden ze iets leren. We wisten niet waar ze vandaan kwamen... (Caroline, Deense stagestudente, 9 april 2010)^{xlvi}

Als er een lokale leerkracht in de klas had gestaan had deze in kunnen springen en de vrijwilligers een handje kunnen helpen. Naast een gebrek aan kennis van de leefwereld van de kinderen, kan dit ook het geval zijn bij de interpretatie van de woorden die vrijwilligers net hebben geleerd tijdens hun taalcursus. Via de eerder genoemde Sapir-Whorf hypothese, werd al aangeduid dat elke cultuur normatieve verwachtingen heeft over taalgebruik, waardoor letterlijk vertalen uit de eigen taal kan leiden tot miscommunicatie.

Wat soms wel een probleem geeft is dat de vrijwilliger een andere betekenis aan een woord geeft, dat voor ons vulgair klinkt. Maar als dat gebeurt dan praten we met de vrijwilliger en leggen we dit uit. (Rosa, leerkracht, 15 maart 2010)^{xlvii}

Doordat de vrijwilligers eerst een maand taalles krijgen in Antigua, een stad op twintig minuten afstand van de school, leren de vrijwilligers al wel wat van de taal en de lokale cultuur kennen. Maar toch kan een maand nooit voldoende zijn om het cultuursysteem zo goed te kennen als de *locales* (de lokale bevolking). Daarnaast is er een groot verschil tussen de leefwerelden van de bevolking in Alotenango en Antigua. Alotenango is een ruraal dorp waar veel arme gezinnen leven, terwijl Antigua een stad is waar vooral de rijkere gezinnen, geïmmigreerde buitenlanders en toeristen wonen.

De samenwerking tussen vrijwilligers en vaste medewerkers verloopt beter als de vrijwilliger goed Spaans praat, zelf leerkracht (in opleiding) is, en niet al te jong is. Maar uiteindelijk gaat het om de persoonlijkheid van zowel de vrijwilligers als de leerkrachten. Als problemen direct worden besproken met elkaar en de vrijwilliger open staat voor de andere cultuur, dan leidt dat tot een goede samenwerking. Voor de kinderen is het belangrijk dat er vaste medewerkers in het project werken die dezelfde cultuur hebben als de kinderen. Meer hierover in het volgende hoofdstuk.

Conclusie en aanbeveling

De bedoeling van het schoolproject van Stichting Los Niños en Asociación Bendición de Dios is dat de *agency* van de betrokkenen (kinderen die naar school gaan, ouders die de kinderen niet laten werken, organisaties en medewerkers die het schoolproject opzetten, donateurs die geld geven en arbeidshulp van vrijwilligers), leidt tot empowerment van de schoolgaande

kinderen doordat ze meer *capabilities* hebben na het volgen van een opleiding. Dit moet ervoor zorgen dat de structuur van armoede en ongelijkheid doorbroken wordt, doordat arme gezinnen dezelfde *capabilities* krijgen als rijkere gezinnen.

Educatie is succesvol als deze gebaseerd is op de culturele patronen van de eigen gemeenschap en gegeven worden met voorbeelden uit de leefwereld van de leerlingen (emic perspectief). Het is daarom belangrijk dat er lokale mensen werken in educatie-interventies. Buitenlandse vrijwilligers die meehelpen in het schoolproject kunnen nooit zo goed het culturele systeem en leefwereld kennen van de gemeenschap als de lokale mensen zelf. Toch spelen de vrijwilligers een belangrijke rol. Het management team van de twee organisaties laten vrijwilligers in hun project werken, omdat het een geweldige ervaring is voor de vrijwilligers zelf, de vaste leerkrachten hulp krijgen en er meer aandacht besteed kan worden aan de kinderen. Daarnaast nemen de vrijwilligers hun verhaal mee naar hun thuisland, waardoor er meer donateurs zullen zijn, en er meer mensen gestimuleerd worden om iets te doen tegen de ongelijkheid in de wereld. Wel vinden beide organisaties het belangrijk dat de vrijwilligers een midden niveau Spaans heeft, ze ouder zijn dan twintig jaar, minstens een maand kunnen werken en dat de vrijwilliger zich aanpast aan de lokale manier van werken en niet teveel moeten willen veranderen.

Meerdere culturele verschillen beïnvloeden de samenwerking tussen vrijwilligers en lokale mensen. Ten eerste is er een verschil in de achtergrond. Vrijwilligers komen uit rijke landen waar een hoog educatieniveau is en de samenleving relatief meer gelijk is. Vrijwilligers hebben hobby's uiteenlopend van reizen en dansen tot tijd met vrienden en familie doorbrengen, maar hebben ook geld en tijd om deze hobby's te doen. Leerkrachten daarentegen komen uit een ongelijk verdeelde samenleving en besteedden hun vrije tijd aan tijd met familie en in het huishouden. De ondervraagde ouders werken veel, hebben vaak slechts een paar jaar onderwijs gehad en hebben over het algemeen geen sociale contacten. Kinderen hebben op jonge leeftijd al een grote verantwoordelijkheid, omdat ze meewerken en voor andere familieleden zorgen. Zowel vrijwilligers als leerkrachten benadrukken het verschil in educatieniveau tussen Guatemala en de landen waar de vrijwilligers vandaan komen.

Maar ook de verschillende manieren van werken kwam duidelijk naar voren tijdens mijn onderzoek. Vrijwilliger zijn vanuit hun cultuur gewend om structureel te werken, met een goed plan waar ver vooruit is gedacht. In Guatemala leven de mensen meer in het moment en is er geen sterke focus op toekomstplannen en structuur. Een ander verschil is dat Guatemalteken gewend zijn aan *high power distance* op de werkvloer, waarbij beslissingen

worden genomen door een manager, terwijl de vrijwilligers vanuit hun cultuur gewend zijn om in overleg beslissingen te maken (*low power distance*).

Tenslotte werd duidelijk dat het verschil in communicatiestijlen leidt tot wederzijds onbegrip dat de samenwerking negatief beïnvloedt. De vrijwilligers zijn gewend om open en direct te communiceren (*low context communication*) en hebben het gevoel dat leerkrachten te snel zeggen dat ze zo blij zijn met hun hulp en hun vaak sociaal wenselijke antwoorden geven. Maar in de Guatemalteekse cultuur wordt de boodschap in een mooi pakketje gebracht (*high context communication*). Leerkrachten lijken het moeilijk te vinden om kritiek te geven op de vrijwilligers en als gevraagd wordt om de mening van leerkrachten, wordt veelal gezegd dat het zo goed is. Een ander communicatieverschil is de betekenis die aan woorden wordt gegeven (Sapir-Whorf hypothese). Ook al leren de vrijwilligers de taal op een taalschool, het niveau is niet gelijk aan die van de lokale mensen en door het letterlijk vertalen kan een verkeerde betekenis worden gegeven aan een woord.

Ieder persoon wordt gevormd door de eigen cultuur en de structuren die zijn of haar levenswereld beïnvloeden. De eigen cultuur is een grote factor in persoonlijkheidsvorming, maar niet allesbepalend. Door de stroom mensen, ideeën, ideologieën, films, muziek, goederen en informatie die in een rap tempo de hele wereld over gaan, komen we in aanmerking met andere culturele systemen en stijlen. Culturele verschillen zijn relatief, beweeglijk en context- en persoonsafhankelijk. De enige manier om interculturele samenwerking te verbeteren, is het creëren van wederzijds begrip en kennis over elkaars cultuur, via communicatie.

Afrondend formuleer ik een antwoord op mijn onderzoeksvraag: “hoe ervaren en waarderen de verschillende actoren in het educatieve project van BbD de bijdrage van vrijwilligers en op welke wijze wordt dit beïnvloed door culturele verschillen?”

Alle actoren in het schoolproject zijn tevreden over de bijdrage van de vrijwilligers, omdat ze de leerkrachten helpen, kinderen liefde geven en met hun spelen tijdens de pauze, en omdat de aanwezigheid van de vrijwilligers ervoor zorgt dat kinderen met een achterstand extra aandacht kunnen krijgen. Desondanks zijn er wel factoren die de mate van tevredenheid en samenwerking beïnvloeden.

Leerkrachten zijn blij met de extra hulp die ze hebben in de klas, maar leggen uit dat een goede communicatie en het handhaven van dezelfde discipline de onderlinge samenwerking ten goede komt. Met een goede communicatie bedoelen ze een redelijk niveau Spaans, maar ook het met elkaar oplossen van problemen en onenigheden. Als de vrijwilliger

leerkracht (in opleiding) is in het land van herkomst, dan zal de samenwerking meer educatieve inhoud hebben, doordat ze samen lesmethoden kunnen bespreken en tot nieuwe ideeën kunnen komen.

Ouders zijn zeer tevreden over de vrijwilligers, omdat ze zomaar hun vrije tijd opgeven om aan hun kinderen les te geven. Een goede educatie wordt belangrijk gevonden en via het schoolproject kunnen zij dit mogelijk maken voor hun kinderen. Ze gaven niet aan het vervelend te vinden dat de vrijwilligers uit een andere cultuur kwamen. Daarentegen vertelde een vader mij hoe goed het was dat zijn kinderen leerden om te gaan met mensen uit een andere cultuur.

De kinderen genieten van het samen spelen en knuffels van de vrijwilligers. Ze leren dingen over het land en gewoontes van de vrijwilligers, waardoor ze een cultureel relativisme ontwikkelen. Wat lastig is voor de kinderen is dat ze telkens afscheid moeten nemen van de vrijwilligers, maar daar raken ze steeds meer aan gewend.

Vrijwilligers genieten ook van de aandacht en activiteiten met de kinderen. Ze kijken door het vrijwilligerswerk vaak positiever naar het leven, door het plezier en liefde van de kinderen te voelen die uit zulke arme gezinnen komen. Vrijwilligers worden creatiever, omdat ze met minder middelen dezelfde leerdoelen moeten behalen. Ook worden ze gedwongen open te staan voor andere meningen in hun samenwerking met mensen uit een andere cultuur, maar vinden ze het soms moeilijk achter de echte mening van de leerkracht te komen. Verder vinden vrijwilligers het belangrijk dat ze het gevoel hebben nuttig te zijn en echt iets kunnen bijdragen in het project.

In het schoolproject heb ik kunnen zien hoe de *agency* van de betrokkenen in hun gebundelde krachten zorgen voor een goede opleiding van de kinderen uit arme gezinnen. De *capabilities* van de kinderen worden uitgebreid, zodat de structuren van armoede en ongelijkheid in de Guatemalteekse samenleving wordt bestreden. De educatie is afgestemd op de eigen leefwereld en culturele stijl, waar Freire, Durkheim, Bramwell en Foreman al op wezen, maar daarbovenop ontwikkelen de kinderen, vrijwilligers en leerkrachten wederzijds cultureel begrip door met elkaar samen te werken. Deze wereldburgers leren elkaars culturele stijlen met hun gewoontes, ideeën en ideologieën kennen, waardoor ze het beste van elkaar kunnen overnemen.

Tenslotte wil ik een aantal aanbevelingen geven op basis van mijn conclusie. Vrijwilligers wil ik de tip geven een project te zoeken die goed bij hun eigen ideologieën past en waarin hun potentieel tot recht komt en verder kunnen ontwikkelen, zodat ze het gevoel hebben iets

nuttigs te doen. Zodra ze een project hebben gevonden, is het belangrijk dat ze zich verdiepen in de lokale cultuur en de taal zo goed mogelijk leren. Vrijwilligers moeten bedenken dat ze tijdelijk op een plek zullen werken, waar ook zij veel zullen leren. Als ze aan het werk zijn dienen ze de regels van het project en de organisatiestructuur goed te kennen en te respecteren. Het is belangrijk dat ze open staan voor de lokale manier van werken en durven te communiceren met de mensen waarmee ze samenwerken, net zoals ze durven les te geven in een andere taal. Wel is het noodzakelijk om het verschil in communicatiestijl in acht te nemen. Als vrijwilligers echt de mening van de Guatemalteekse leerkrachten te weten willen komen, ondanks de verschillen in communicatiestijl, zullen zij op een rustige manier moeten doorvragen en actief moeten luisteren.

Leerkrachten zullen in acht moeten nemen dat de vrijwilligers erg direct zijn in hun communicatie. Maar ook dat vrijwilligers erg geïnteresseerd zijn in hun mening en graag hun negatieve en positieve feedback horen over hoe zij in de klas werken, zodat de vrijwilligers nog meer bijleren en ze weten of ze het daadwerkelijk goed doen. Ze leren van de ervaren leerkrachten en willen zowel positieve als negatieve feedback horen, zodat ze zich verder kunnen ontwikkelen en nog beter worden in het lesgeven.

Het helpt de vrijwilligers en de kinderen als de vrijwilligers de leefwereld van de kinderen kennen, ook om goede voorbeelden te kunnen geven tijdens het lesgeven. Het zou een idee kunnen zijn om in de tweede werkweek, de leerkracht de achtergrond van de kinderen uit te leggen aan de vrijwilligers. In de eerste week is het misschien te vroeg, omdat er al zoveel nieuw is voor de vrijwilliger. De leerkracht kent de kinderen goed en weet hoe hun leefsituatie is.

Stichting Los Niños en Asociación Bendición de Dios zouden naast de rondleiding in het schoolproject ook additionele uitleg aan de vrijwilligers kunnen geven over de verschillen binnen het land en hoe de levenssituatie in Alotenango is. Eventueel via een folder met deze informatie of tijdens een gesprek of bijeenkomst als daar tijd voor is. Het kan de vrijwilligers ook helpen om het verschil in communiceren uit te leggen, zodat ze hier beter op voorbereid zijn.

Om de interculturele communicatie te bevorderen, is het belangrijk dat Stichting Los Niños hun vrijwilligers zelfstandig hun problemen laten oplossen in het schoolproject. Naar eigen zeggen, heeft de NGO inhoudelijk niets te maken met het schoolproject, en hoeft deze niet als bemiddelaar op te treden. Het is voor de vrijwilliger makkelijker om in de eigen taal te

spreken, maar het kan leiden tot frustraties bij medewerkers van het schoolproject. Door problemen met elkaar uit te praten, worden ze ook voorkomen in de toekomst en wordt het wederzijds cultureel begrip vergroot. Wel kan Stichting Los Niños de vrijwilligers tips geven hoe problemen op te lossen en ze te begeleiden in hun leerproces.

Aan Asociación Bendición de Dios wil ik nog de volgende aanbevelingen geven. Het organiseren van een maandelijks evenement, zoals een etentje, voor de vrijwilligers en de leerkrachten, zou bevorderend kunnen werken voor de samenwerking, doordat beide partijen meer te weten komen over elkaars leefwereld. Daarnaast moet Asociación Bendición de Dios er op letten niet teveel vrijwilligers in dezelfde klas te laten werken, omdat dit voor zowel de leerkracht als vrijwilliger als vervelend wordt ervaren. In plaats van maximaal vier vrijwilligers per klas, zou men kunnen overstappen naar maximaal twee per klas. Als laatste zou men kunnen kijken naar de werkwijze met betrekking tot plannen en structuur, maar ook de vrijwilligers moeten zich aanpassen en de positieve kant zien: ze zullen creatiever worden en leren om sneller te handelen.

Literatuurlijst

- Asturias de Barrios, Linda & Verónica Mérida Arellano
2007 'The process of developing a new curriculum for lower secondary education in Guatemala'. *Prospects* 37 (2): 249-266.
- Allen, Tim & Alan Thomas
2004 *Poverty and Development into the 21st century*. Oxford: University Press.
- Arigatou Foundation
2008 'Learning to Live Together: An Intercultural and Interfaith Programme for Ethics Education' <http://www.ethicseducationforchildren.org/en/> (29 december 2009).
- Brock-Utne, Birgit
2002 'Education and development: a developing theme'. *International Review of Education* 48(1/2): 45-65.
- Christensen, Pia & Allison James (eds.)
2000 *Research with Children: Perspectives and Practices*. London: Falmer Press.
- Cutz, G. & P. Chandler
2000 'EMIC-ETIC CONFLICTS AS EXPLANATION OF NONPARTICIPATION IN ADULT EDUCATION AMONG THE MAYA OF WESTERN GUATEMALA'. *Adult Education Quarterly* 51(1): 64-76.

- Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC)
 2002 Meeting the Millennium Poverty Reduction Targets in Latin America and the Caribbean. <http://www.eclac.org/publicaciones/xml/5/12555/lcg2188i.pdf> (30 december 2009).
- Escobar, Arturo
 1995 *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Fassin, Yves
 2009 'Inconsistencies in Activists' Behaviours and the Ethics of NGOs'. *Journal of Business Ethics* 90: 503-521.
- Fischer, Edward F. & Carol Hendrickson
 2003 *Tecpán Guatemala*. Colorado, Oxford: Westview Press.
- Franklin, Peter & Helen Spencer-Oatey
 2009 *Intercultural Interaction: A multidisciplinary approach to intercultural communication*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Freire, Paulo
 1998 *Ethics, Democracy, and Civic Courage*. Oxford, New York: Rowman & Littlefield Publishers.
- Gershberg, Alec Ian et. Al.
 2009 'Providing better education services to the poor: Accountability and context in the case of Guatemalan decentralization.' *International Journal of Educational Development* 29: 187-200.
- Graham-Brown, Sarah
 1991 *Education in the Developing World: Conflict and Crisis*. London, New York: Longman.
- Gupta, Akhil & James Feguson
 1997 'Beyond "Culture": Space, Identity, and the Politics of Difference'. In Jonathan Xavier Inda & Renato Rosaldo (eds.), *The anthropology of globalization*. Oxford: Blackwell Publishing, pp. 65-80.
- Hargie, Owen
 2007 *The Handbook of Communication Skills*. London, New York: Routledge.
- Hofstede,
 2001 *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Johnson, Erica & Aseem Prakash
 2007 'NGO research program: a collective action perspective'. *Policy sciences* 40 (3): 221-240.
- Kamer van Koophandel
 2010 De Stichting.
http://www.kvk.nl/wetten_en_regels/rechtsvormen/overzicht_rechtsvormen/de_stichting/ (2 juni 2010).

- Kottak, Conrad
2007 *Cultural Anthropology*. New York: McGraw-Hill
- Lehman, Glen
2007 'The accountability of NGOs in civil society and its public spheres'. *Critical Perspectives on Accounting* 18: 645–669.
- Long, Norman
1990 'From Paradigm Lost to Paradigm Regained? The case for an Actor-oriented Sociology of Development'. *European Review of Latin American and Caribbean Studies* 49: 3-24.
- McGeheea, Nancy Gard & Kathleen Andereckb
2009 'Volunteer Tourism and the "voluntoured": The Case of Tijuana, Mexico'. *Journal of Sustainable Tourism* 17(1): 39-51.
- Miller-Pasquale, S. & K. A. Lee
1997 'In Guatemala: School is Where the Children are'. *Educational Leadership* 54(7): 63-64.
- Moser, Caroline
1998 'The Asset Vulnerability Framework: Reassessing Urban Poverty Reduction Strategies.' *World Development* 26(1): 1-19.
- Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD)
2001 'The DAC Guidelines Poverty Reduction.' Parijs: OECD/DAC.
- Prawda, Juan
1993 'Educational decentralization in Latin America: lesson's learned. *International Journal Educational Development* 13(3): 253-264.
- Raymond, Eliza Marguerite & C. Michael Hall
2008 'The Development of Cross-Cultural (Mis)Understanding Through Volunteer Tourism.' *Journal of Sustainable Tourism* 16(5): 530-543.
- Scott, Jacqueline
2000 'Children as Respondents: the Challenge for Quantitative Methods'. In Pia Christensen & Allison James (eds.), *Research with Children: Perspectives and Practices*. London: Falmer Press, pp. 98-119.
- Tarabini, Aina
2010 'Education and poverty in the global development agenda: Emergence, evolution and consolidation.' *International Journal of Educational Development* 30: 204-212.
- Tibbetts, John, e.a.
1968 *Teaching in the Developing Nations: A Guide for Educators*. Belmont, California: Wadsworth.
- United Nations Development Programme
2009 Human Development Report 2009 Guatemala.
http://hdrstats.undp.org/en/countries/country_fact_sheets/cty_fs_GTM.html (30 december 2009).

Bijlage 1: Reflectie onderzoek

Participerende observatie is geen makkelijke onderzoeksmethode. Dat heb ik zelf ervaren door de rol als vrijwilliger op me te nemen tijdens mijn onderzoeksperiode. Ik heb een open onderzoeksrol gehandhaafd, waardoor het schoolproject wist wat ik kwam doen en ik openlijk notities kon nemen. Het lastige was dat ik niet volledig vrijwilliger kon zijn, omdat ik vaak notities nam tijdens de les en de schooldirecteur me tijdens de lessen of pauze riep om interviews te doen. Tegelijkertijd moest ik ook mijn tijd verdelen, omdat ik als vrijwilliger soms moest invallen voor de lerares, waardoor ik de onderzoeksrol niet met volle aandacht op me kon nemen. Dit is een bekend dilemma van deze onderzoeksmethode, maar tegelijkertijd gaf het me wel de mogelijkheid om het onderzoeksthema van binnenuit te kunnen onderzoeken. Ik heb zelf kunnen ervaren hoe het is om als Europese vrijwilliger te werken met Guatemalteekse leerkrachten, ouders en kinderen. Ook was ik goed voorbereid op deze rol, doordat ik voor vertrek uitgebreid de voor- en nadelen heb geleerd van deze onderzoeksmethode.

Ik had graag voor een langere periode onderzoek gedaan. Hoe langer ik in Guatemala was, hoe meer ik zag, hoe meer mensen ik leerde kennen die mij bruikbare informatie konden geven en hoe beter ik wist waar ik als onderzoeker op moest letten. Ook begon ik te leren hoe je als leerkracht voor de klas moet staan en wist ik eindelijk alle namen van de kinderen. Toch zal ook dit altijd het geval zijn bij veldwerk. Ergens moet je een lijn trekken waar je stopt met onderzoeken. Mijn onderzoek ging over interculturele samenwerking tussen vrijwilligers en de leerkrachten, maar ik kwam ook hele andere interessante thema's tegen tijdens mijn onderzoek. Zoals de leefwereld van de Guatemalteekse kinderen en ouders die in Alotenango woonden, het verschil tussen armoede en hygiëne in verschillende dorpen rondom Antigua, het cultuurverschil tussen de hoofdstad en dorpen en zelfs de vrijwilligerscultuur die ik in Antigua tegenkwam. Alles is interessant, maar ik heb daardoor wel geleerd hoe belangrijk het is om in mijn onderzoeksopzet een duidelijk kader neer te zetten, en langs deze leidraad te blijven werken.

Afbeelding 7: Werkend als vrijwilliger in de klas

De schooldirecteur wilde niet dat ik bij de ouders thuis kwam, omdat hij bang was dat ze zich ongemakkelijk zouden voelen. Ik heb zijn beslissing gerespecteerd en ben niet zelf contact gaan zoeken met de ouders, omdat ik geen problemen wilde veroorzaken tussen de twee organisaties waarmee ik heb gewerkt. In plaats daarvan regelde de schooldirecteur alle interviews en informanten voor mij. Aan de ene kant was dat voor mij erg makkelijk, maar ik had soms het gevoel dat de ouders niet helemaal op hun gemak waren en mij sociaal wenselijke antwoorden gaven. De interviews werden altijd in een leslokaal of in de lerarenkamer gehouden en dit was voor de ouders geen vertrouwde omgeving. Ik heb ook geen contact met de ouders kunnen opbouwen, omdat ik ze alleen zag tijdens de interviews. Als ik in dezelfde situatie weer onderzoek zou doen, dan zou ik nog een keer in gesprek gaan met de schooldirecteur en uitleggen hoe de interviewlocatie de onderzoeksresultaten zou kunnen beïnvloeden. Ik zou met hem willen zoeken naar een meer vertrouwde interviewlocatie voor de ouders en aan hem voorstellen om aan de ouders zelf te vragen wat ze willen.

Guatemala was voor mij geen nieuw land. Ik ben meerdere keren naar Guatemala geweest, maar toch was dit een hele nieuwe ervaring voor mij. Door de bachelorstudie culturele antropologie heb ik geleerd hoe op macro- en microniveau verhoudingen tussen mensen zijn over de wereld, wat de geschiedenis is van Guatemala en hoe de vicieuze cirkel van armoede in stand wordt gehouden door de regering. Ondanks dat ik al eerder vrijwilligerswerk heb gedaan, moest ik de wettelijke aanpak aan de grote armoede die ik zag. Na de eerste week was dit echter over en heb ik met plezier samen gewerkt met andere vrijwilligers, leerkrachten en de kinderen. Ik heb veel geleerd van de Guatemalteekse lerares en heb met plezier geobserveerd hoe ze les gaf aan de kinderen, maar ook hoe ze hun eigenwaarde vergroot en hun stimuleerde om met vragen en ideeën te komen. Ook al is een opleiding niet de enige factor die een baan verzekert in de toekomst, het schoolproject helpt de kinderen sowieso hun zelfwaarde en respect voor anderen om zich heen te vergroten.

Bijlage 2: Samenvatting in Spaans

Ir un par de semanas al extranjero para aprender un nuevo idioma y ayudar al desarrollo local como voluntario es una combinación perfecta para mucha gente. Para los voluntarios es una experiencia inolvidable, pero también para la gente local, quien también aprende una nueva cultura y nuevos hábitos. Para mi tesis he realizado un estudio, el cual comenzó el 2 de marzo hasta 23 de abril. El estudio fue sobre la colaboración intercultural entre los empleados dentro del proyecto educativo realizado por Asociación Bendición de Dios, que recibe ayuda de varias ONGs. Es una escuela privada dirigida a los niños de las familias con bajos recursos. Entre las ONGs que ayudan al proyecto, la más grande es una ONG Holandesa llamada Stichting Los Niños. En el proyecto todos sabían que estaba haciendo un estudio. Primero, fui voluntaria durante un par de semanas para poder ver desde adentro como funciona el proyecto y sentir como es la colaboración intercultural con guatemaltecos en el proyecto. También entrevisté a nueve voluntarios, diez papas, siete maestros y la junta directiva de Stichting Los Niños y Asociación Bendición de Dios. Para saber las opiniones de los niños, usé dos métodos, siendo uno con fotos y el otro con dibujos.

En Guatemala hay mucha pobreza, pero mas que todo una estructura social de inequalidad, por lo cual es muy difícil para la gente de escasos recursos mejorar su situación de vida. El gobierno solo gasta 2% del producto nacional bruto en educación y no puede asegurar una buena educación para todo la población. Por la descentralización de la educación en Guatemala, el gobierno tienen menos gastos, pero también ayuda a adaptar el contenido de la enseñanza a la propio modo de vida.

La intención del proyecto educativo es que la agencia de las personas fichadas (niños que van al colegio, papas que prefieren que sus niños van al colegio en lugar de trabajar, organizaciones y empleados que hacen el proyecto realidad, donantes que dan dinero y voluntarios que trabajan en el proyecto), resulta en empoderamiento de los niños, porque tienen más capacidades después el colegio. Esto tiene que resultar en romper las estructuras de inequalidad y pobreza.

Para que la educación sea exitosa, es importante que esté fundado en su propia sistema

cultural y entorno de vida. Educación no solo es pasar información a los alumnos, sino es un proceso donde el conocimiento está construido y reproducido por los alumnos y el maestro. Por eso, es importante que en proyectos educativos trabajen locales y no solo voluntarios extranjeros. Pero los voluntarios también son valiosos, porque ayudan mucho al maestro, aseguran que los niños tengan más atención. Puesto que los voluntarios relatan sus experiencias en su país natal suben las donaciones.

En el proyecto, he encontrado un par de aspectos que afectan la colaboración intercultural: comunicación directa de voluntarios Europeos contra comunicación indirecta de Guatemaltecos, distancia de decisión alto en Guatemala (el jefe hace todas las decisiones) contra bajo en las culturas de los voluntarios (consulta con empleados antes de hacer decisiones) y diferencias de países ricos de los voluntarios y país pobre en Guatemala.

Cada persona es diferente, pero todos estamos influenciados por nuestra cultura y entorno. La cultura es importante, pero no es el único elemento que influye en nuestra personalidad y comportamiento. Por la globalización estamos en contacto con gente, ideas, ideologías, hábitos, información, música y mercancías de todo el mundo. Diferencias culturales son relativas y dependen del contexto y persona. La única forma de mejorar la colaboración intercultural es que todas compartan sus aspectos culturales y que traten de entender otras formas de comunicación, por medio de interactuar uno con el otro.

Finalizando la conclusión quiero dar una respuesta a la hipótesis de mi estudio: “¿Cómo opinan y valoran los diferentes actores la contribución de los voluntarios, y cómo está influenciada por diferencias culturales?”

Todos los actores están muy satisfechos con los voluntarios, porque ayudan al maestro, dan atención y cariño a los niños. Sin embargo, si hay factores que influyen la medida de satisfacción y la colaboración.

Los maestros son felices con la ayuda que reciben. Pero ellos explican que una buena comunicación y usar la misma disciplina para los niños, mejora la colaboración. Con buena comunicación se refieren a un buen nivel de español y solucionar los problemas juntas, sin ir directo al director. Cuando son maestros en su país, la colaboración tendrá un contenido educativo, porque hablan sobre métodos educativos y hacen nuevas ideas.

Los papas son muy felices con la ayuda de los voluntarios, porque dan su tiempo libre a sus niños. Ninguno me dijo que le parece malo que sean de otra cultura. Al contrario un papa me contó que estaba tan feliz que sus niños aprendan a tener contacto con extranjeros, ya que les va a servir en el futuro.

Los niños disfrutan del amor y atención que les dan los voluntarios. Lo que si es difícil para ellos, es que cada vez tienen que despedirse de los voluntarios, pero se acostumbran.

Los voluntarios también disfrutan de trabajar y jugar con los niños. Desarrollan una vista a la vida más positiva, porque sienten la alegría y cariño de los niños a pesar de sus circunstancias. Están obligados de adaptarse a trabajar con menos medios, lo que les hace mas creativo. También están obligados de abrirse a otras opiniones y formas de trabajar de otra cultura, pero al mismo tiempo les parece difícil saber las opiniones verdaderas de los maestros. A veces sienten que no les dicen todo. Para los voluntarios es importante que se sientan útiles y que de verdad contribuyen a algo en el proyecto.

La educación del proyecto es exitosa. Está ajustada al entorno de la vida de los niños, lo que advertieron Freire, Durkheim, Bramwell Y Foreman, pero además desarrollan los niños, voluntarios y maestros un entendimiento de otras culturas por medio de trabajar juntos como ciudadanos mundiales. Estos ciudadanos mundiales aprenden el sistema cultural con sus ideas, ideologías y hábitos el uno a otro, por lo cual adoptan lo mejor de cada uno.

Bijlage 3 Aanbevelingen in het Spaans

Voluntarios que trabajen en proyectos educativos tienen que tomar en cuenta un par de cosas para que la colaboración intercultural sea mas eficaz. Primero tienen que pensar bien antes de buscar un proyecto que es lo que busquen y que es lo que puedan hacer, para que se sienten útiles haciendo su trabajo. Que busquen un proyecto que tenga un ideología semejante al de ellos. Segundo, tienen que aprender y respetar la estructura de la organización. El voluntario viene a trabajar temporalmente en un proyecto y no puede cambiar de todo. Tercero, tienen que entender que ellos también van a aprender algo. Dar clase en otro idioma, trabajar con gente de otra cultura y ver pobreza, les va a cambiar también. No tienen que pensar que porque vienen de un país rico, saben más que otros. Con esto llego a la ultima pista que les quiero dar: sé abierto hacía la forma de trabajar y comunicar en la cultura donde trabajas. Toma en cuenta que tienes que adaptarte a su forma tambien, y no ves tu cultura como la mejor. Es importante que comuniquen bien con el maestro y si hay problemas trata de solucionarlos entre ustedes primero.

Maestros pueden mejorar la colaboración por medio de cambiar su forma de comunicación hacía el voluntario. Si preguntan si lo hacen bien o no, dar respuestas honestas, aunque sea negativo. Así aprenden mas de los maestros profesionales y tienen el sentimiento que cuando das un halago, es cierto. Tambien sería una buena idea que en la segunda semana que el voluntario trabaja, que expliquen al voluntario sobre la vida de los niños, para que el voluntario puede dar buenos ejemplos cuando está dando la clase.

Stichting Los Niños y Asociación Bendición de Dios podrían dar explicación a los voluntarios sobre las diferencias culturas adentro de Guatemala. Explicar a los voluntarios como viva la gente en los pueblos de sus proyectos y como comunican los maestros de diferente a que esten acostumbrado. Tambien deberían dar soporte a los voluntarios en su propio proceso de aprendizaje.

Para mejorar la colaboración, Stichting Los Niños debería dejar los voluntarios solucionar los problemas que puedan tener con los maestros, ellos mismos, aunque si les pueden ayudar en como hacerlo. Para el voluntario es más fácil hablar en su propio idioma, pero si ellos solo dicen las cosas a Stichting Los Niños, podría resultar en sentimientos negativos con las colaboradores del proyecto. Además cuando solucionan los problemas, incrementan el mutuo entendimiento cultural.

Asociación Bendición de Dios pueden mejorar la colaboración intercultural por medio de un evento mensual con los voluntarios y maestros, para que saben mas de sus vidas y se entienden mas uno al otro. También es importante que no hay mas que dos voluntarios por clase, para que los voluntarios tienen algo que hacer y se sienten cómodos y útiles. El último consejo que quiero dar es que pueden analizar su forma de trabajar hacia estructura y planamiento, pero por otro lado también los voluntarios tienen que adaptarse y ver el lado positivo: van a ser más creativos y aprenden proceder más rápido.

Bijlage 4: Originele quotes

ⁱ Que voluntarios extranjeras trabajan en una escuela en Guatemala es bueno con una planificación a medio o largo plazo, sino no hay resultados. El largo plazo es del programa. De personas no importa si vienen un par de semanas, mientras el programa es a largo plazo. Tiene que haber seguimiento.

ⁱⁱ Los utilidades lo ponen a un precio no tan caros y no se paga. Son puntual, aquí no fallan días. Día a día, hasta que termine el año.

ⁱⁱⁱ Lo malo de una escuela pública es que si los maestros trabajan más, no ganan más. No importa si llegan tarde o no. No es una sistema incentiva. Necesitan una buena supervisión.

^{iv} Aca estudian desde que tenían seis años. Mi niño perdió un año y podía seguir después.

^v La verdad es asi que a una persona sin estudio le cuesta mucho ganar un sueldo asi regular.

^{vi} If you want to change your live situation, then often you need to have an education to fulfill the dreams and wishes you have.

^{vii} Un pueblo que no sabe escribir y leer es facil de engañar.

^{viii} Enseñando valores que sirve para aprender una vida diferente. Esto esta muy malo en Guatemala. Para mejorar la sociedad.

^{ix} Yo diría que lo mas importante serían los valores, aunque los valores ya lo llevan del hogar. Sin embargo aquí en este centro educativo podría decir que se pulen estos valores.

^x Es importante que reciben la educación en su familia primero, pero esto es difícil, muchas no lo tienen en casa.

^{xi} Para mi, la educación no es algo aburrido, sino que yo tengo que ver que el niño aprende pero de una forma divertida.

-
- xii Para mi es muy importante que los niños saben que son un individual dentro la sociedad, y que se pueden comunicar y desarrollar de la mejor manera. De que ellos saben que pueden expresar lo que ellos sienten.
- xiii Es importante que los niños aprendan a relacionarse con otros niños es parte de la educación.
- xiv La comunicación que hay dentro de la familia, desde mi punto de vista allí comienza todo porque la educación no solo es enseñar algo sino aprenderlo y ponerlo en práctica.
- xv No me gustaría que me llaman a mi diciendo que mis niños estan diciendo malos palabras.
- xvi En el pasado Stichting Los Niños si influyeron mucho. Asociación Bendición de Dios es un proyecto autonomo, es una asociación. El año pasado para Stichting Los Niños era su proyecto, mientras otros si lo tienen claro. Pueden influir sin problema, cuando nosotros quedamos los directivos. Ellos son los donantes, no el directivo.
- xvii En los programas educativos que tenemos, necesitamos mas que un maestro en la clase.
- xviii Lo positivo es que facilitan el trabajo de los maestros guatemaltecos.
- xix Los voluntarios ayuden mucho al maestro guatemalteco y tambien a los niños. Los voluntarios les dedican un poco mas tiempo a los niños, porque nosotros tenemos que estar mas haciendo otras cosas. Ellos tienen mas tiempo con los niños.
- xx Yo trabajo bien con dos o tres voluntarios, pero cuando hay más ya es difícil buscar trabajo para hacer.
- xxi Los niños necesitan cariño y los voluntarios hacen muy bien esto.
- xxii Asi tiene mas fuerza para la enseñanza.
- xxiii Gracias a dios que tiene la oportunidad. Nadie va a dar su tiempo por los niños. Nadie va a enseñar a niños que no conocen. Vienen a darles amor. Para que los niños salen adelante.
- xxiv Es necesario que sepan mas de Guatemala, mas de la cultura de Guatemala, porque es muy diferente Europa a Guatemala, y la ciudad de Guatemala es muy diferente a un pueblo como Alotenango, entonces en la Internet solo encuentras información sobre Guatemala como país no como los pueblos que están mas alejados.
- xxv We have one couple out of nine who has some friends they socialize with. And the other eight don't have friends. They aren't used to talking to each other. Not about difficult things, or difficult situations.
- xxvi A veces les sorprende ver un niño tan pequeño ayudando a su mama a trabajar.
- xxvii Yo tengo los mas pequeños. Cuando hablan mal es español los niños se distraen mucho.
- xxviii A veces los niños saben mas que uno sobre los países de los voluntarios.

xxxix Aquí por lo menos se relacionan con ustedes que son voluntarios. Y esto les ayuda a ellos bastante. A veces uno se relaciona con otras personas y es bueno de ya haberse relacionado una vez.

xxx Yo pregunto al maestro voluntario si le gustaría dar una clase y cual es la que tiene habilidad mejor para darle. Me podría decir que es matemáticas entonces yo doy de comunicación el de language. Tengo un horario y él o ella tiene otro horario para dar la clase de matemáticas. ¿Para que se sienten seguros verdad?

xxxii Si son maestros en su país, es fácil apoyando el aspecto educativo. Pero hay que no tienen estas posibilidades, pero también ayudan mucho a la maestra.

xxxiii Algunas veces dan nuevas ideas y técnicas, que usamos mientras los maestros miran que alcanzan los objetivos que buscamos.

xxxiiii Los guatemaltecos son por lo general muy orgullosos y quieren trabajar de su propia forma.

xxxiv Son muy abiertos, es como un equipo de apoyo también.

xxxv There were two mothers who came and said “the next time we want to do the dinner, because we are so happy that you are here, and we are learning so much and we just want to give something back”.

xxxvi Como es la interacción entre maestros y voluntarios al dar la clase depende del voluntario. Si habla bien el español la interacción está bien. Si el voluntario tiene la confianza para decir las cosas directo al maestro ayuda en la interacción. Muchas veces los voluntarios dicen las cosas a Stichting Los Niños en lugar de decirlos a la escuela directo.

xxxvii La educación es más avanzada y siempre tienen la idea de superarse.

xxxviii Cosas que hacen allá son diferentes. Allá cuando están muy jóvenes, a los dieciocho, ya los dejan ir de la casa. Los novios pueden vivir juntos y después separarse. Esto acá no se puede. Los niños en Holanda van más avanzados. No es que son más inteligentes, pero allá hay más rapidez. A veces los voluntarios preguntan, “¿por qué no saben el reloj?”. Pero también es por los problemas que tienen los niños acá.

xxxix Acá solo dan cuatro horas de clase al día, de lo cual una hora es comida y pausa. En Europa son más horas al día, por lo menos son cinco, y aquí son tres. Es un handicap.

xl El extranjero es más organizado, puntual. En Guatemala le cuesta cumplir.

xli Alguna cosa si me ha parecido que le falta un poco de estructuración, que yo personalmente si creo que son importantes. Por ponerte un ejemplo, yo realmente solo he estado un mes aquí. Pero la semana pasada me enteré que tenía que evaluar. Esto a mí...¿por qué no me lo has dicho el primer día? Que tal fecha y tal semana tengo que evaluar. Así puedo intentar que hay una relación de los contenidos de la clase y la evaluación. Pero te adaptas no...

xlii El problema a veces es que no conocen las cosas que son permitidas para nosotros aquí. Por ejemplo decimos que nunca nos podemos sentar en las mesas porque estamos

enseñando esto a los niños. Y por no saberlo y por costumbre, tu vienes y te sientes en la mesa.

^{xliii} Pero no es de hablarles así tan fuerte cuando los niños no hacen caso, sino de encontrar la forma para hablar.

^{xliv} Desde un principio ellos se deberían portar en discipline...si darles cariño pero no darles al 100%, porque despues cuando el voluntario va a dar la clase, se acostumban que el voluntario es cariñoso, que les dan permiso. Cuando dan las clases ya no pueden corregir eso. Entonces creo que desde un principio darles cariño pero también darles disciplina.

^{xlv} Hay dificultades con los voluntarios cuando quieren usar las mismas utilidades y materiales que tienen en su países.

^{xlvi} The first time I did volunteer job was in India. I taught beginner English, and I wanted to teach them the names of the rooms in the house. It was my first or second week there, and I haven't seen any houses. And I was drawing and I couldn't understand why they didn't understand the word kitchen. Livingroom, sleepingroom yeh...was the same. But the kitchen? That is the livingroom, because there is only one room. And I was standing in the class, looking at to the children, "are you stupid?, why don't you understand that this is the kitchen, where you mother cooks... But there was no teacher there..so it was only us in charge of the class. Oh my god, we really didn't know anything about them. We go in and want to teach them something. We didn't know where they come from...

^{xlvii} Lo que si da problemas a veces es que el voluntario da un significado a una palabra que para nosotros es vulgar. Pero cuando pasa hablamos con el voluntario y le explicamos.